Koninklijke Luchtmacht

Jaarrapportage meldingen geluidshinder militaire vliegoperaties 2020

Datum 1 maart 2021

Colofon

Ministerie van Defensie
Commando Luchtstrijdkrachten

Afdeling C4ISR
Bureau Geluidshinder, Zonering en Rapportering

Luchtmachtplein 1
MPC92 A
Postbus 8762
4820 BB Breda

www.luchtmacht.nl

INHOUD

1 Rapportage 4
1.1 Het Commando Luchtstrijdkrachten 4
1.2 Meldingsprocedure CLSK 4
1.3 Verbetering analyse meldingssysteem 4
1.4 Totaal aantal meldingen 4
1.5 Milieubeleid. 5

BIJLAGE A BUREAU GELUIDSHINDER ZONERING EN RAPPORTERING CLSK 6
BIJLAGE B MILITAIRE LUCHTHAVEN LEEUWARDEN 8
BIJLAGE C MILITAIRE LUCHTHAVEN VOLKEL 12
BIJLAGE D MILITAIRE LUCHTHAVEN GILZE RIJEN 15
BIJLAGE E MILITAIRE LUCHTHAVEN DEELEN 20
BIJLAGE F MILITAIRE LUCHTHAVEN DE KOOY 23
BIJLAGE G MILITAIRE LUCHTHAVEN WOENSDRECHT 26
BIJLAGE H MILITAIRE LUCHTHAVEN EINDHOVEN 29
BIJLAGE I LUITENANT-GENERAAL BESTKAZERNE/VLIEGBASIS DE PEEL 30
BIJLAGE J ROUTES en LAAGVLIEGGEBIEDEN CLSK 34
BIJLAGE K LIJST AFKORTINGEN 39

1 RAPPORTAGE

1.1 HET COMMANDO LUCHTSTRIJDKRACHTEN

Defensie heeft als grondwettelijke taken de verdediging van het eigen grondgebied en dat van bondgenoten, bevorderen van (internationale) rechtsorde en stabiliteit en het bijdragen aan nationale veiligheid zoals bij crisis en rampen. Het Commando Luchtstrijdkrachten (CLSK) levert hieraan met haar personeel en vliegend materieel een belangrijke bijdrage. De luchtvloot bestaat uit een mix van jacht-, les- en transportvliegtuigen, en helikopters. Om met deze luchtvloot te kunnen opereren beschikt het CLSK over militaire luchthavens vanwaar deze toestellen dagelijks vliegoperaties uitvoeren. Voor de uitoefening van militaire taken is het van groot belang dat de Krijgsmacht goed is opgeleid en getraind. Het gaat hierbij naast de vlieg technische vaardigheden vooral ook om het trainen van de tactische inzet van de eenheid, het vechten. Zo is laagvliegen een vereiste voor het operationele optreden van militaire helikopters, enerzijds omdat vliegen op lage hoogte de eigen bescherming van vliegtuig en bemanning bevordert, anderzijds omdat lucht- en landeenheden in toenemende mate geïntegreerd met elkaar optreden.

Voor militaire luchtvaartuigen zijn minimum vlieghoogten vastgesteld in de Regeling minimum VFR-vlieghoogten en VFR-vluchten buiten de daglichtperiode voor militaire vliegtuigen en helikopters[1]. In de regeling zijn ook de laagvlieggebieden en -routes opgenomen.

Het CLSK streeft ernaar niet meer geluid te veroorzaken dan noodzakelijk voor de vereiste geoefendheid. Het voorkomen van iedere vorm van geluid is niet mogelijk.

1.2 MELDINGSPROCEDURE CLSK

Meldingen met betrekking tot geluidsoverlast kunnen op een aantal manieren worden ingediend. Dit kan via de website van Defensie (https://www.defensie.nl/onderwerpen/klachten-en-schadeclaims/geluidsoverlast) of per telefoon bij de diverse vliegbases (lokale nummers) of het gratis landelijke nummer (0800-0226033). Het CLSK registreert de melding middels het systeem LUIK (Luchtmacht Informatie en Klachtensysteem) en doet intern onderzoek. Indien de melder dit wenst, wordt de melder teruggemaild of teruggebeld over de melding. Bij schade die mogelijk is veroorzaakt door vliegoperaties van CLSK wordt deze na melding doorgezet naar de sectie Claims van Defensie. Deze sectie is verantwoordelijk voor de afhandeling van alle schademeldingen jegens Defensie.

1.3 VERBETERING ANALYSE MELDINGSSYSTEEM

Defensie is recentelijk gestart met een evaluatie van het huidige klachtensysteem, dit op aangeven van omwonenden en structurele overlegfora, en heeft een derde partij aangetrokken om deze evaluatie uit te voeren.

1.4 TOTAAL AANTAL MELDINGEN

In 2020 werden bij CLSK 11086 meldingen ontvangen. Dit aantal is een stijging van ruim 71% ten opzichte van 2019 (6466). De CLSK-vliegbewegingen in Nederland zijn in 2020 toegenomen, ten opzichte van 2019, met ruim 1%. Hierbij valt op dat de vliegbewegingen met helikopters zijn toegenomen met 34% ten opzichte van 2019, de jachtvliegtuigen gedaald met 15% en les- en transportvliegtuigen toegenomen met 10%.

De CLSK-vliegbewegingen zijn in 2020 licht toegenomen boven Nederland omdat er weinig tot geen CLSK-vliegbewegingen hebben plaatsgevonden in het buitenland. Dit heeft voor een belangrijk deel te maken met het feit dat nationale en internationale COVID maatregelen oefeningen en training in het buitenland niet mogelijk maakten. Een deel van de geplande oefeningen in het buitenland zijn alsnog in Nederland uitgevoerd.

[1] Regeling op: http://wetten.overheid.nl/BWBR0035356/2014-12-12

Vanwege de colocatie met Airport Eindhoven kent militaire luchthaven Eindhoven sinds 2016 een eigen klachtenregistratie en -afhandeling. Via de website www.samenopdehoogte.nl kan een melding worden gemaakt en kunnen vliegbewegingen worden gevolgd. Op deze website zijn in 2020 totaal 20621 meldingen ontvangen over zowel militaire als civiele vliegbewegingen. Ten opzichte van vorig jaar is dit een daling van 54%, voornamelijk het gevolg van Corona/COVID 19 en de hierdoor verminderde animo voor vliegreizen.

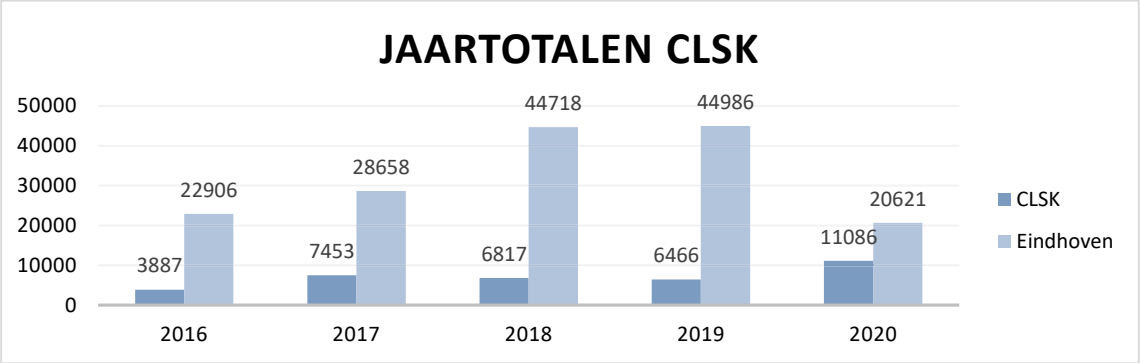

1.5 MILIEUBELEID.

Als onderdeel van de Rijksoverheid baseert Defensie haar milieubeleid op dat van het Rijk. Milieumanagement is daarbij één van de speerpunten. Defensie is een grote uitvoeringsorganisatie die gericht is op drie hoofdtaken: beveiligen eigen grondgebied en dat van NATO-partners, ondersteunen van de internationale rechtsorde (vredesoperaties) en hulp bieden aan civiele autoriteiten en instanties, o.a. bij rampen en humanitaire operaties. Bij de uitvoering van deze taken dienen de milieubelasting en de kosten te worden beheerst. Milieumanagement ondersteunt Defensie en derhalve ook het CLSK bij het invullen van deze verantwoordelijkheden door milieuaspecten structureel en aantoonbaar te betrekken bij de bedrijfsprocessen en besluitvorming. In het kader van milieumanagement wordt het aantal milieumeldingen, waaronder die zijn ontstaan door geluidoverlast ten gevolge van luchtverkeer, verzameld en gerapporteerd.

BIJLAGE A BUREAU GELUIDSHINDER ZONERING EN RAPPORTERING CLSK

Bureau Geluidshinder Zondering en Rapportering (BGZR) CLSK verwerkt de meldingen omtrent militaire vliegbewegingen die buiten de lokale verkeersleiding gebieden (CTR's) van de militaire luchthavens liggen.

Het aantal meldingen dat in 2020 is binnengekomen bij het BGZR en is verwerkt, is gestegen ten opzichte van 2019. Vooral in het tweede gedeelte van 2020 zijn een aantal pieken te zien in het aantal meldingen. Dit lijkt voort te komen uit de Corona/COVID19 maatregelen waardoor enerzijds veel mensen thuis aan het werk zijn, maar anderzijds de oefeningen van CLSK boven Nederland werden uitgevoerd.

In augustus is er twee weken lang getraind in Basic Fighter Manoeuvres (BFM) waarbij vliegers de basis leren om deel te nemen aan luchtgevechten. In dit geval vond de training plaats boven Noord-Brabant vanaf de militaire luchthaven Volkel. Daarnaast werd er twee weken veelvuldig gevlogen met de helikopters vanaf en naar de militaire luchthaven Gilze-Rijen. De vluchten waren van belang omdat zij deel uitmaakten van het trainings- en opleidingsprogramma van onze vliegers, het zogeheten Mission Qualification Training (MQT), waarin vele facetten van een mogelijke inzet getraind worden. Daarnaast wordt ook ter ondersteuning van eenheden van de landmacht en de marine (incl. mariniers) gevlogen. Zij hebben deze ondersteuning nodig voor hun kwalificaties om opgeleid en geoefend te worden. In de militaire training wordt o.a. de grond-lucht samenwerking en het leveren van luchtsteun voor grondtroepen getraind; Close Air Support (CAS) genaamd. CAS is een vorm van direct support aan grondtroepen, waarbij militaire gevechtshelikopters of jachtvliegtuigen vuursteun leveren op korte afstand van de eigen troepen.

De C130 Hercules transportvliegtuigen ondersteunden in september gedurende twee weken de landmacht tijdens de oefening *Falcon Leap*. Dit is een internationale parachutistenoefening die jaarlijks in Nederland plaatsvindt. Tijdens deze oefening staan verschillende facetten van 'airborne' optreden (per parachute) centraal. Militairen van de Luchtmobiele Brigade werken tijdens *Falcon Leap* nauw samen met de luchtmacht, maar ook met buitenlandse partners zoals Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en Canada. De oefening is dan ook bedoeld om de interoperabiliteit te trainen. Dit betekent dat ze tijdens realistische oefeningen elkaars procedures en (communicatie)materieel op elkaar afstemmen. Dit is nodig om bij internationale inzet en missies goed samen te kunnen optreden.

In november vonden er drie oefeningen plaats met drie verschillende type luchtvaartuigen. Daarnaast werd de hele maand november zowel overdag als in de avond gevlogen met onze jachtvliegtuigen. Dit gebeurt omdat de daadwerkelijke inzet van de vliegtuigen tijdens missies voornamelijk plaats vindt bij duisternis. De vluchten vonden veelal plaats boven zee, maar het is ook noodzakelijk om tijdens duisternis boven land te vliegen. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de militaire vlieggebieden boven Friesland, Drenthe, Overijssel en Noord-Brabant.

Halverwege november tot halverwege december vond de oefening Werewolf Resilience met C130 Hercules vliegtuigen plaats vanaf militaire luchthaven Eindhoven. Deze oefening is in de plaats gekomen van een grote oefening in het buitenland (VS) die vanwege COVID maatregelen niet gehouden kon worden. Het 336 squadron ging samen met personeel van militaire luchthaven Eindhoven, de 11 Luchtmobiele Brigade, het Korps Commandotroepen en het Korps Mariniers tactisch trainen in Nederland. Twee keer per doordeweekse dag vertrokken twee C-130 Hercules transportvliegtuigen om de verschillende aspecten zoals laagvliegen, avondvliegen, tactische vliegveld naderingen, para-droppingen en cargo delivery system-droppingen te trainen boven Nederland. De vluchten vonden zowel overdag als in de avond plaats.

De helikopters gestationeerd op de militaire luchthaven Gilze-Rijen begonnen eind november aan de Helicopter Weapon Instructor Course (HWIC) Strike. Vanaf begin december voerden helikopterbemanningen, samen met eenheden van de landmacht, verschillende missies uit in de omgeving van militaire luchthaven Deelen. Tijdens deze periode vlogen er helikopters vanaf militaire luchthaven Gilze-Rijen naar en van militaire luchthaven Deelen en omgeving. Het doel van de HWIC is om helikoptervliegers en loadmasters op te leiden tot helikopterwapeninstructeur.

Hierbij specialiseren zij zich onder meer in het tactisch optreden en in de samenwerking met eenheden van andere krijgsmachtdelen. Tijdens de oefeningen ligt de nadruk op uitvoering, instructie en standaardisatie van verschillende missies.

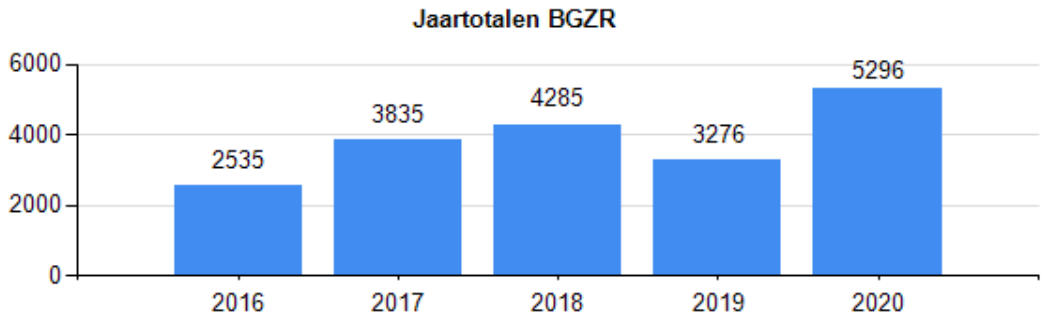

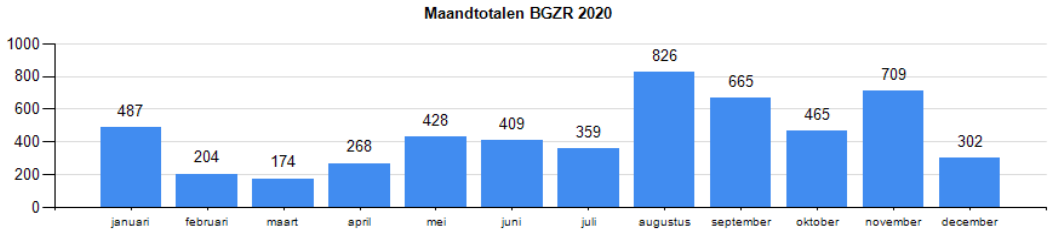

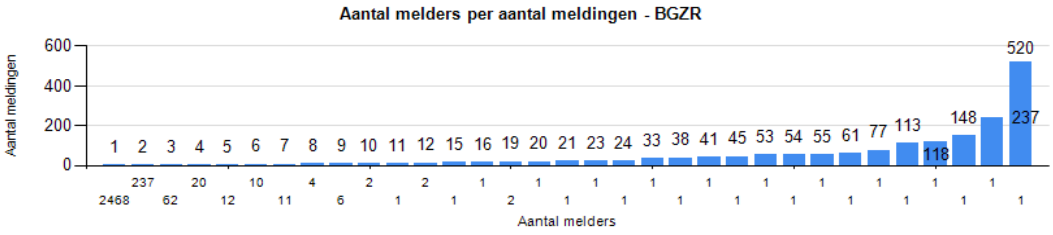

BIJLAGE B MILITAIRE LUCHTHAVEN LEEUWARDEN

Direct in het eerste kwartaal van 2020 werd er zoals ieder jaar enkele weken in de avond gevlogen. Ondertussen werd er volop gewerkt aan de voorbereidingen voor de internationale vliegoefening Frisian Flag 20. De opkomst van het COVID-19 virus in maart leidde er echter uiteindelijk toe dat de oefening geen doorgang kon hebben. In 2020 stonden er geen andere grootschalige oefeningen op de kalender.

Ter voorbereiding op de luchtruimbewakingstaak (QRA Benelux) heeft de F-16 eenheid van 24 t/m 27 september 2020 in de avonduren gevlogen. Hier heeft de F-35 niet aan deelgenomen. De F-35 heeft wel samen met de F-16 deelgenomen aan het reguliere avondvliegprogramma van het najaar en winterseizoen 2020.

Militaire luchthaven Leeuwarden werd in het najaar gedurende twee weken veelvuldig bezocht door een C-130 Hercules transporttoestel. Deze vluchten stonden in het kader van een gezamenlijke training met andere krijgsmachtdelen, zoals de verkenners van eenheden van de landmacht.

In de eerste helft van het jaar zijn trainingsvluchten met 1 of 2 F-35's uitgevoerd. Op 14 juli 2020 zijn, met enige vertraging door COVID-19, het 3e en 4e toestel van het type F-35 geland. Deze hebben in augustus 2020 de eerst operationele vlucht gemaakt. Na de aankomst van nummer 5 en 6 in het najaar landde eind 2020, vlak voor de kerstdagen, het 7e toestel op militaire luchthaven Leeuwarden. Het squadron heeft in datzelfde najaar gedurende twee weken vanaf militaire luchthaven Volkel geopereerd.

Totaal aantal klachten 2020
Er is in 2020 wederom een stijging van het aantal meldingen over geluidhinder. Er valt te concluderen dat de trend die in het laatste kwartaal van 2019 is ontstaan, zich ook in 2020 voortzet. Deze trend laat zien dat een kleine groep melders (5) verantwoordelijk is voor een groot deel van de klachten. Deze klachten zijn veelal van eenzelfde inhoud. Melders ondervinden hinder van het geluid of de gevlogen route van jachtvliegtuigen. Van iedere melding wordt gecheckt of binnen geldende regelgeving gevlogen is. Dit blijkt nagenoeg altijd het geval, echter doet dit niets af aan het gevoel/beleving die de melder heeft. Dat gevoel is meestal niet weg te nemen. In algemene zin verhard de toon van de meldingen.

Geluid F-35
Meldingen die na onderzoek daadwerkelijk aan de F-35 te relateren zijn, er zijn immers ook meldingen over de F-35 gedaan terwijl deze niet vloog, laten zien dat omwonenden het geluid van de F-35 anders ervaren. Omwonenden die dichtbij de militaire luchthaven wonen, zoals Stiens, Britsum, Koarnjum/Jelsum, Marssum geven aan dat geluid harder klinkt. Dat geldt voor de start, maar met name het geluid bij de landing wordt als hinderlijk ervaren.

Permanent Geluidsmeetnet rondom militaire luchthaven Leeuwarden (PGMN)
In 2013 heeft de Tweede Kamer besloten tot de aanschaf van de F-35, daarbij is onder andere afgesproken dat er rond de militaire luchthaven een geluidsmeetnet komt. het doel hiervan is omwonenden te informeren over geluidsniveaus en om de geluidsbelasting op jaarbasis beter vast te stellen. Het is het eerste onafhankelijke permanente geluidsmeetnet bij een militaire luchthaven in de wereld. Het PGMN is er op verzoek van omwonenden gerealiseerd omdat er meer vertrouwen is in gemeten geluidsniveaus ten opzicht van de berekende (gemodelleerde) geluidsniveaus. Er is goed onderling contact tussen de Auditcommissie PGMN en de militaire luchthaven. De militaire luchthaven is in afwachting van de eerste officiële bevindingen.

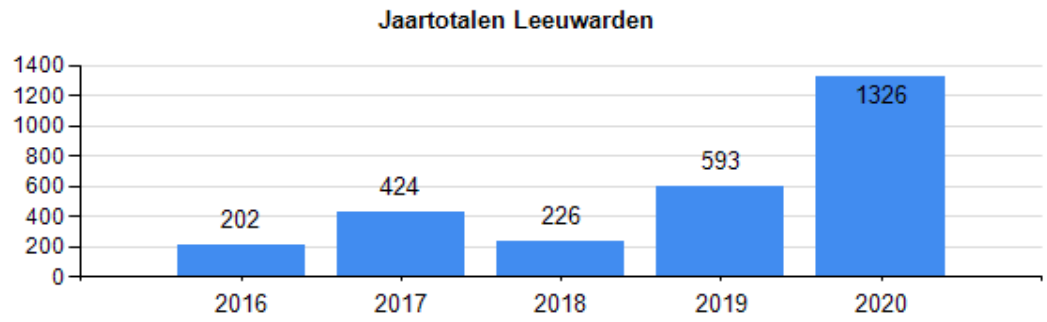

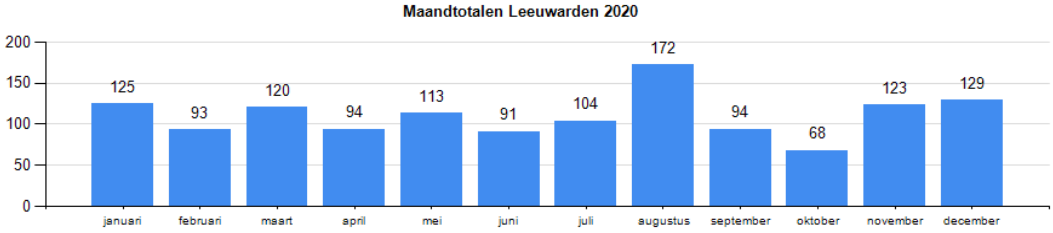

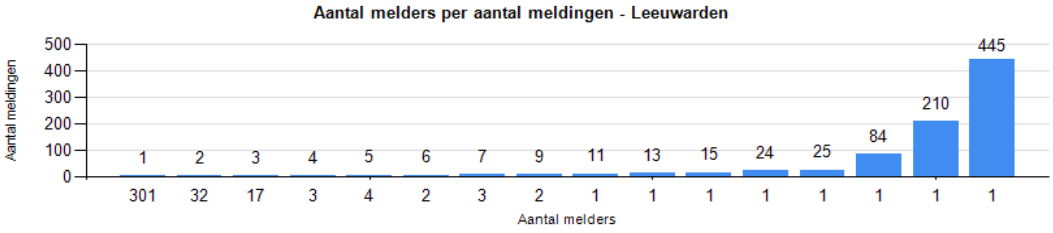

Op de volgende pagina vindt u een grafische weergave van de meldingen.
De afbeelding onder ‘aantal meldingen’ geeft het aantal meldingen weer in de omgeving van de militaire luchthaven. De afbeeldingen onder ‘aantal melders’ geeft het aantal verschillende personen weer die de meldingen hebben gemaakt. In de cirkels staan het aantal meldingen/melders.

Aantal meldingen:

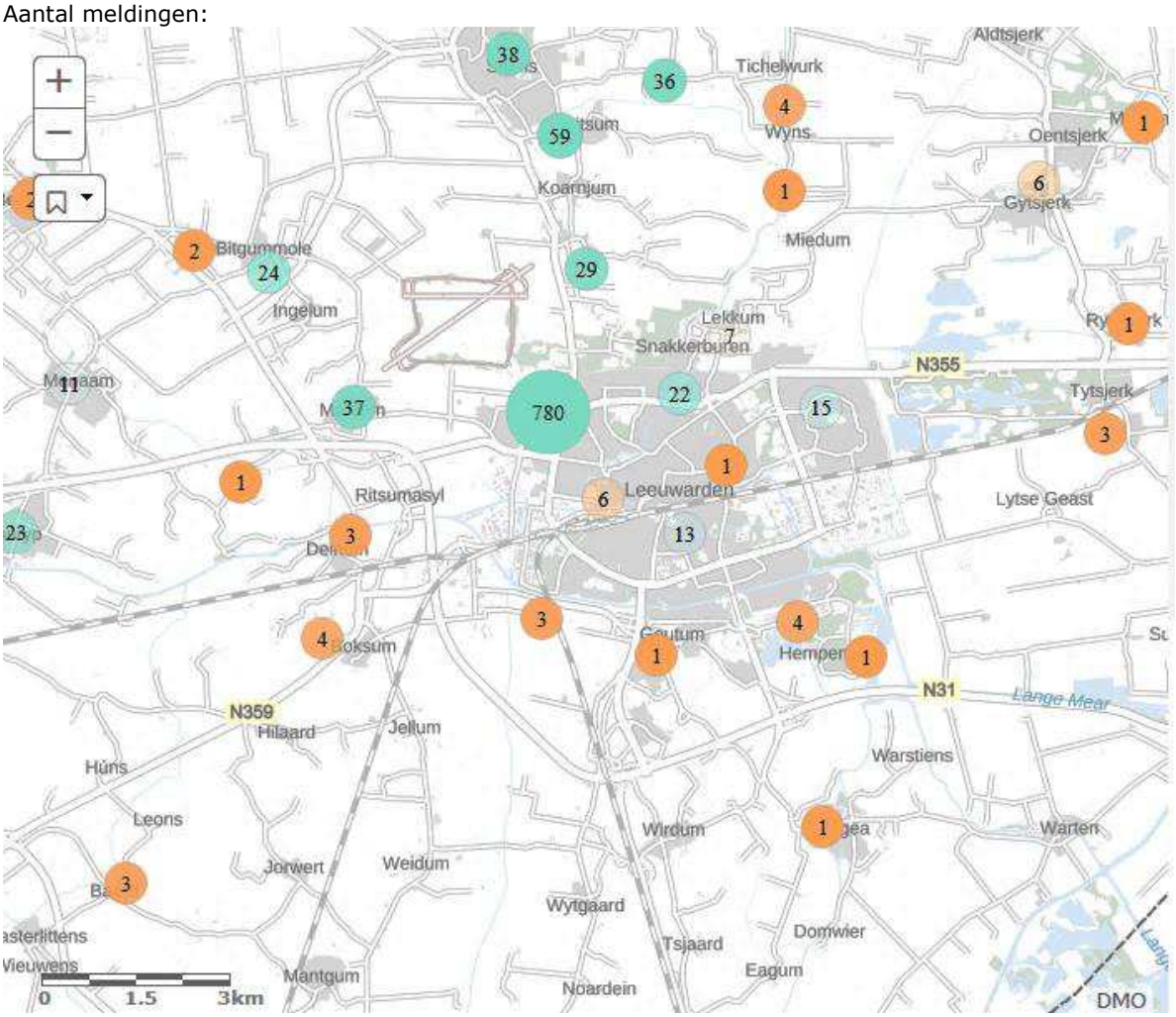

Aantal melders:

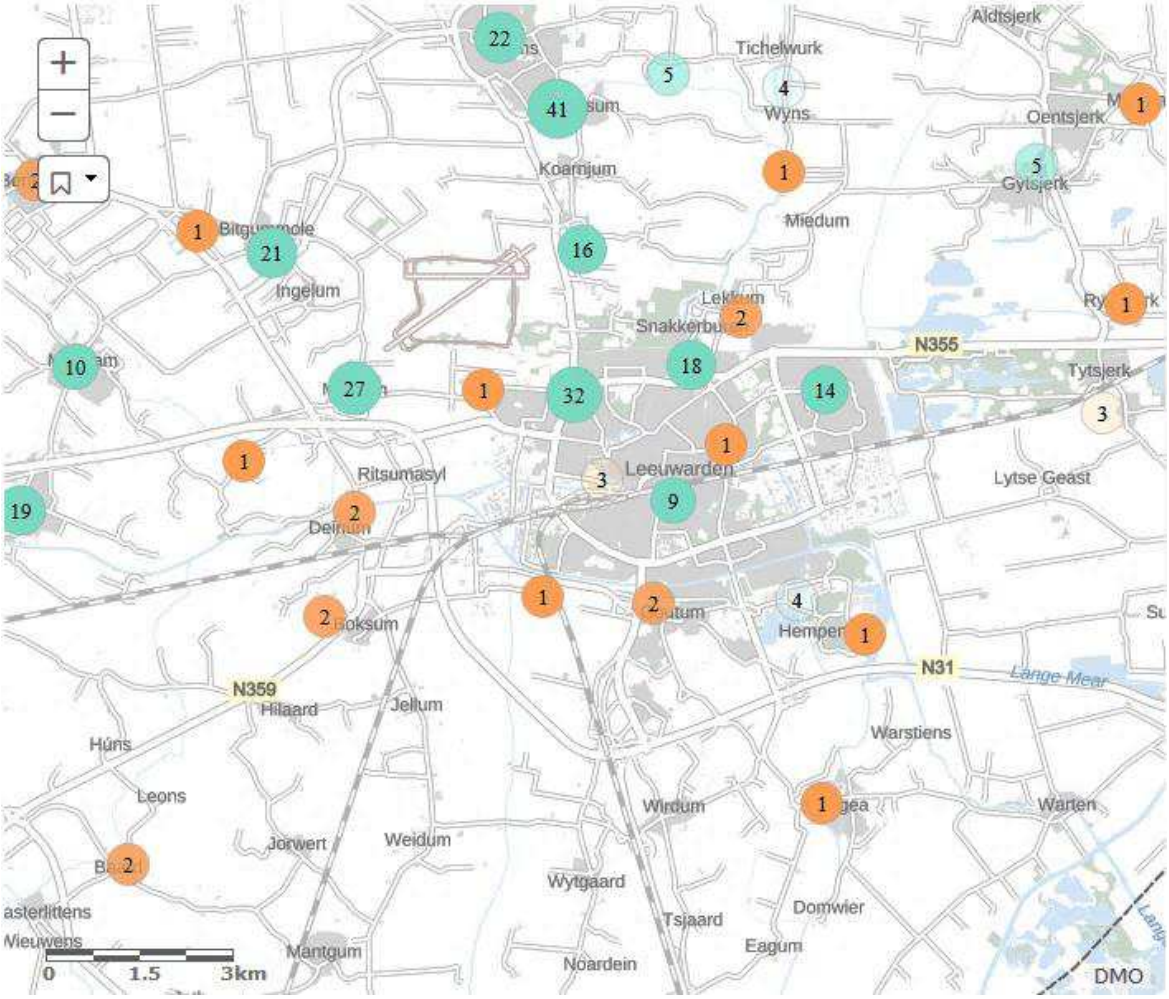

BIJLAGE C MILITAIRE LUCHTHAVEN VOLKEL

Het aantal klachten dat de militaire luchthaven Volkel in 2020 heeft ontvangen is 1277. Dit is een toename van 962 klachten ten opzichte van 2019. De toename kent twee pieken die te herleiden zijn aan het vliegprogramma vanaf militaire luchthaven Volkel en een algemene tendens die wordt veroorzaakt door COVID-richtlijnen.

In augustus hebben 2 weken lang Basic Fighter Manoeuvres (BFM) plaatsgevonden in de TMA-D. Dit oefengebied strekt zich uit boven Noord-Brabant, Noord-Limburg en Gelderland. Militaire luchthaven Volkel ligt ook in dit gebied waardoor veelvuldig in het luchtruim boven de militaire luchthaven is gevlogen. Vanwege een tekort aan tankercapaciteit om in de lucht bij te tanken en de noodzaak om de operationele geoefendheid te waarborgen heeft een substantieel deel van deze BFM vluchten in de TMA-D plaatsgevonden. Hierover is van te voren niet gecommuniceerd door de vliegbasis met haar omgeving.

In week 46 en 47 hebben F-35's van militaire luchthaven Leeuwarden in het kader van hun opwerking naar volledige operationele inzetbaarheid geopereerd vanaf militaire luchthaven Volkel. Deze periode viel in het avondvliegprogramma dat historisch gezien altijd meer klachten genereerd dan het reguliere vliegprogramma overdag. De F-35 vluchten vonden plaats naast de F-16 trainingsmissies.

In zijn algemeenheid spelen de COVID-19 maatregelen ook een rol in de toename van het aantal klachten. Ten eerste zijn door COVID-19 alle buitenlandse oefeningen weggevallen en is er dus primair vanuit de thuisbasis gevlogen. Verder zijn veel mensen genoodzaakt om thuis te werken of thuisonderwijs te geven. Hierdoor wordt de aanwezigheid van onze toestellen in de lucht vaker opgemerkt. Dit komt veelvuldig terug in de omschrijving van de klachten.

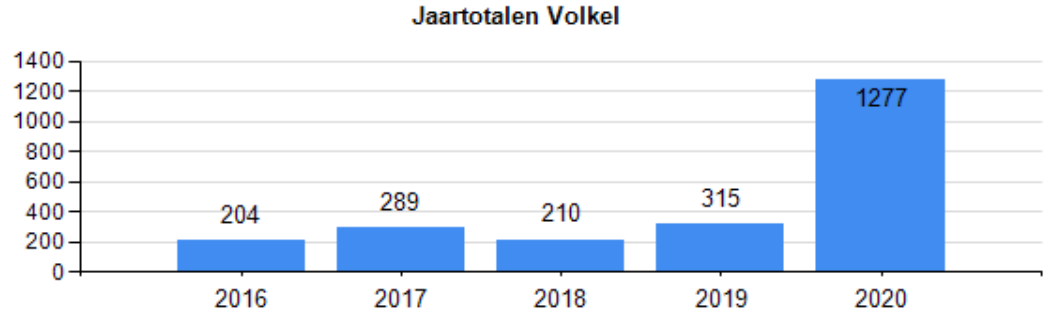

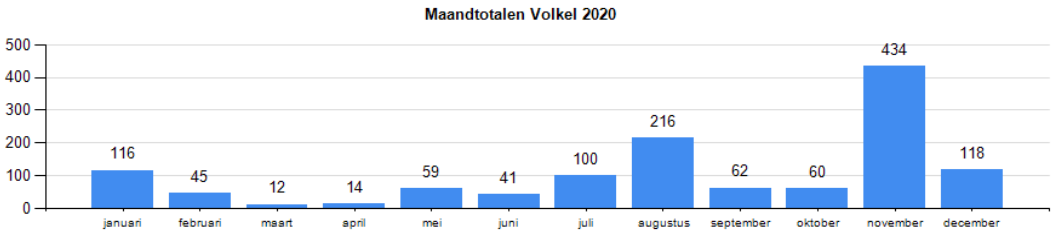

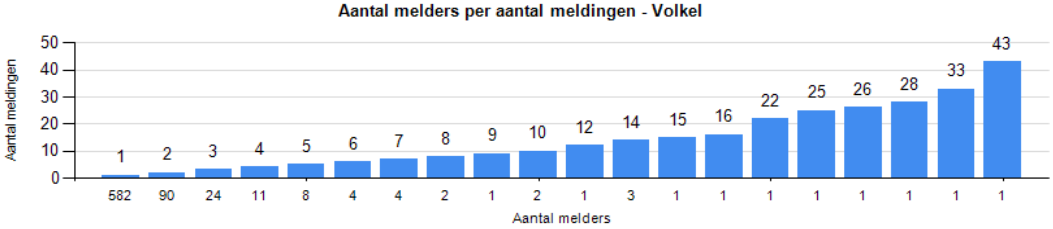

Hieronder vindt u een grafische weergave van de meldingen. De afbeelding onder ‘aantal meldingen’ geeft het aantal meldingen weer in de omgeving van de militaire luchthaven. De afbeeldingen onder ‘aantal melders’ geeft het aantal verschillende personen weer die de meldingen hebben gemaakt. In de cirkels staan het aantal meldingen/melders.

Aantal meldingen:

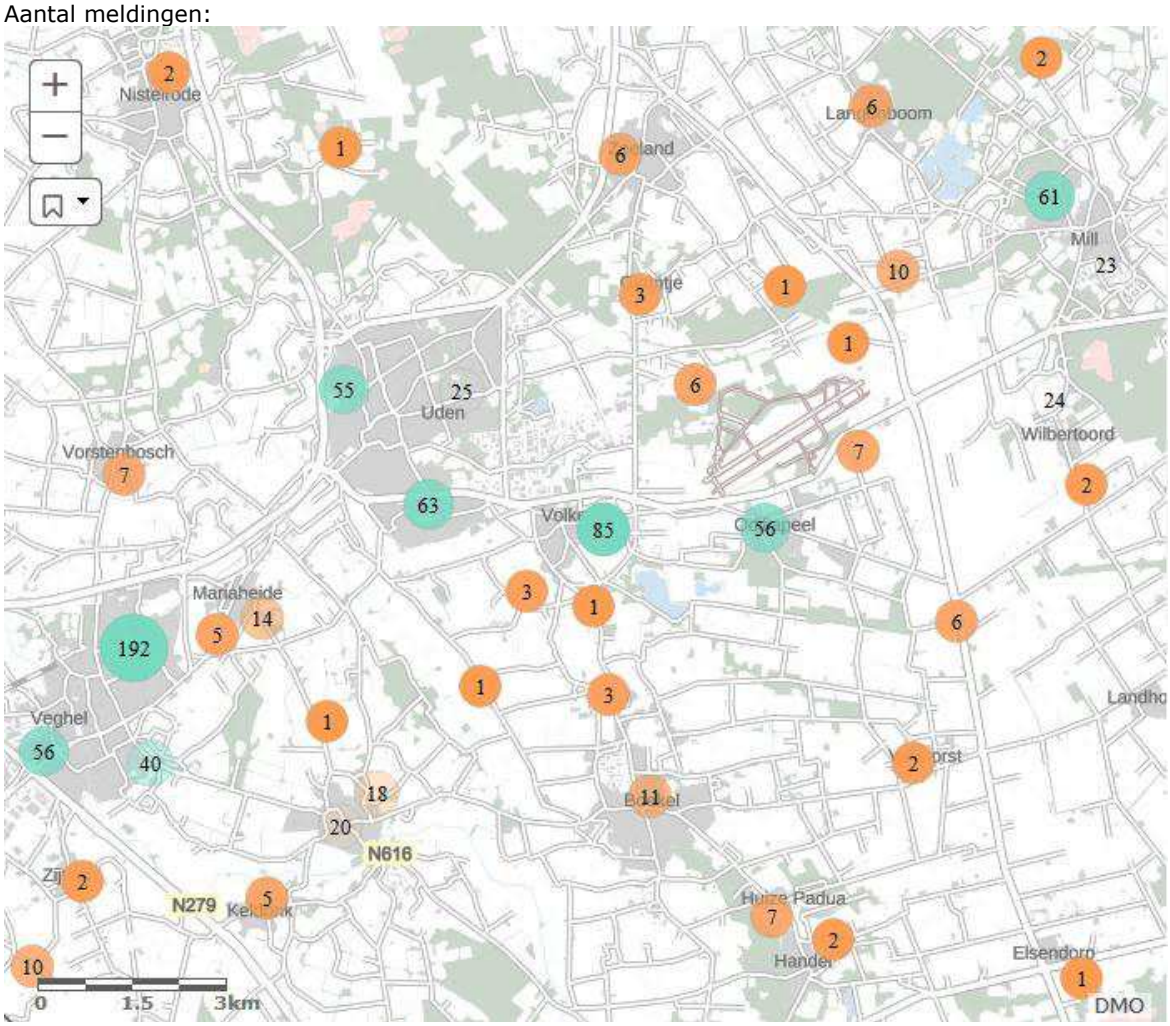

Aantal melders:

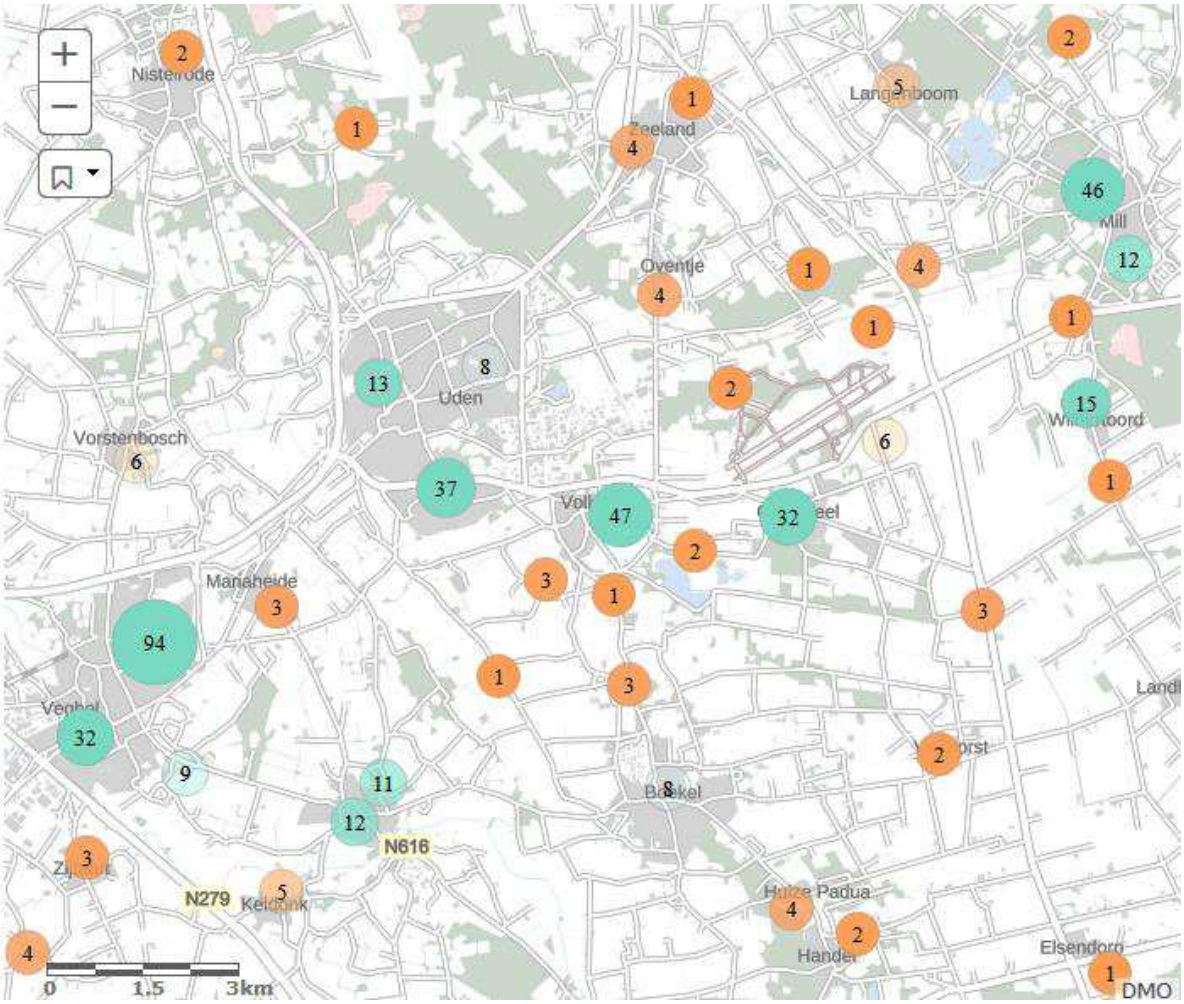

BIJLAGE D MILITAIRE LUCHTHAVEN GILZE RIJEN

Defensie Helikopter Commando
De vliegbewegingen met de helikoptervloot van Defensie, ondergebracht bij het Defensie Helikopter Commando, zijn onmisbaar voor de operationele gereedstelling van defensie, het herstel van de inzetbaarheid van de krijgsmacht en voor training en inzet bij specifieke nationale taken. De COVID-pandemie bracht vanaf maart 2020 een nieuwe en intensieve werkelijkheid in Nederland. De grote Europese oefening 'Swift Blade', die vanaf militaire luchthaven Gilze-Rijen zou plaatsvinden, werd aan het begin van de pandemie geannuleerd. Trainingen en oefeningen in het buitenland konden door de beperkende maatregelen en het bestrijden van het virus het hele jaar geen doorgang vinden. Defensie is echter wel aangemerkt als vitaal proces en dient te allen tijde inzetbaar te zijn en blijven. Het heeft veel flexibiliteit gevraagd van alle betrokkenen om alternatieve trainingen en oefeningen binnen Nederland te plannen en uit te voeren. Daar waar in de eerste twee maanden van 2020 nog sprake was van zowel vliegbewegingen in Nederland als diverse trainingen en oefeningen in het buitenland, zijn vanaf maart alle buitenlandse oefeningen geannuleerd en is vooral binnen de landsgrenzen geopereerd, hetgeen een mogelijke verklaring is voor de stijging van het aantal geluidsklachten (van 2049 in 2019 naar 2328 in 2020). Een andere mogelijke verklaring is het grote aantal mensen dat vanaf maart thuiswerkte en daar geconfronteerd werd met het geluid van oefenende helikopters.
De trainingen en oefeningen die doorgang hebben gevonden, werden voortdurend getoetst aan de COVID-maatregelen om zo ook de gezondheid en veiligheid van bemanningen en ondersteunend personeel zeker te stellen. Daar waar moest worden afgeweken van coronamaatregelen i.r.t. het garanderen van inzetbaarheid en behoud van vlieglicenties werden extra veiligheidsmaatregelen getroffen.

Hulpverlening
Het Defensie Helikopter Commando heeft in 2020 meerdere hulpverleningsopdrachten uitgevoerd. Zo is met de inzet van Chinook en Cougar helikopters intensief blushulp verleend aan de civiele autoriteiten bij grote branden in natuurgebieden Deurnsche Peel (Brabant) en De Meinweg (Limburg) in april. Ook werd een beroep gedaan op het tijdelijk overnemen van het patiëntenvervoer op de Waddeneilanden met de NH-90 helikopter en is extra steun verleend met twee Cougar helikopters in het Caribisch gebied van het Koninkrijk der Nederlanden. Beide inzetten, zowel op de Waddeneilanden als in het Caribisch gebied betroffen hulpverlening in relatie tot de COVID-pandemie.

Helikopterongeval
Op 19 juli 2020 werd het DHC opgeschrikt en diep getroffen door een noodlottig ongeval met een NH90 helikopter in het Caribisch gebied waarbij twee bemanningsleden om het leven kwamen. Als gevolg van het ongeval werden het vliegprogramma met de NH90 toestellen in Nederland uit verzorg tussen 19 juli en 7 augustus stilgelegd. Vanaf 7 augustus werd het vliegprogramma hervat, nadat gebleken was dat het ongeval naar alle waarschijnlijkheid niet door een technisch mankement was veroorzaakt.

Dialoog en publieksinformatie
In 2020 is het DHC wederom de dialoog aangegaan met de omgeving over het zoveel mogelijk reduceren van geluidshinder als gevolg van vliegbewegingen. Dit betekende veelvuldig contact met burgemeesters en wethouders, maar ook met belangenpartijen en individuele omwonenden van helikoptervliegbases en in laagvlieggebieden. Publieksinformatie en communicatie via diverse middelen en kanalen kreeg en behoudt prioriteit, waarbij voortdurend verbeteringen worden doorgevoerd.

Militaire luchthaven Gilze Rijen
Het aantal meldingen rond militaire luchthaven Gilze-Rijen laat in 2020 een stijging zien ten opzichte van eerdere jaren. Naast de al genoemde toename van het aantal oefeningen in Nederland en het 'thuiswerkeffect' speelde op Gilze-Rijen de aanleg van nieuwe vliegtuig-afreminstallaties een rol. Die aanleg en de daarmee gepaard gaande ruiming van onontplofte vliegtuigbommen uit de Tweede Wereldoorlog, maakte dat vanaf de zomer de hoofdbaan buiten gebruik was en er alleen vanaf de korte baan werd gevlogen. Dit had een verplaatsing van vliegbewegingen tot gevolg, waarbij vooral de woonkernen Gilze en Hulten duidelijk meer overlast ervaarden dan gebruikelijk.

Het overleg met gemeente en omwonenden over een nieuw luchthavenbesluit voor militaire luchthaven Gilze-Rijen is in 2020 voortgezet. Tijdens haar bezoek in maart heeft de staatssecretaris van defensie toezeggingen gedaan aan de omgeving om het vertrouwen in het proces en de commitment daarin van Defensie te herstellen. Daarnaast is een eerste reactie gegeven op de meer dan 800 ingediende zienswijzen en is een geluidmeetnet rond de militaire luchthaven in gebruik genomen. De dialoog rond het luchthavenbesluit krijgt in 2021 een vervolg onder leiding van een daartoe aangestelde onafhankelijk extern procesbegeleider.

De vliegbewegingen van medegebruiker Stichting Koninklijke Luchtmacht Historische Vlucht waren in 2020 veelvuldig onderwerp van gesprek. In overleg met de Stichting, partijen in de omgeving en de Militaire Luchtvaart Autoriteit zijn zowel in het kader van het luchthavenbesluit als op het gebied van voorschriften maatregelen genomen om de overlast zoveel mogelijk te beperken. Overigens zijn de vliegactiviteiten van de stichting in 2020 enkele maanden volledig stilgelegd in verband met de COVID-maatregelen.

De komende jaren vindt een modernisering plaats van een deel van de helikoptervloot, waarbij 13 oudere Chinooks worden vervangen door 15 exemplaren van een nieuw type, waarvan de eerste exemplaren rond april op de militaire luchthaven arriveren. Inmiddels is ook begonnen met een modernisering van de 20 op Gilze-Rijen gestationeerde Apaches; een project dat naar verwachting in 2025 wordt afgerond. Het geluidsprofiel van de nieuwe helikopters wijkt bij geen van beide types noemenswaardig af van de huidige vloot.

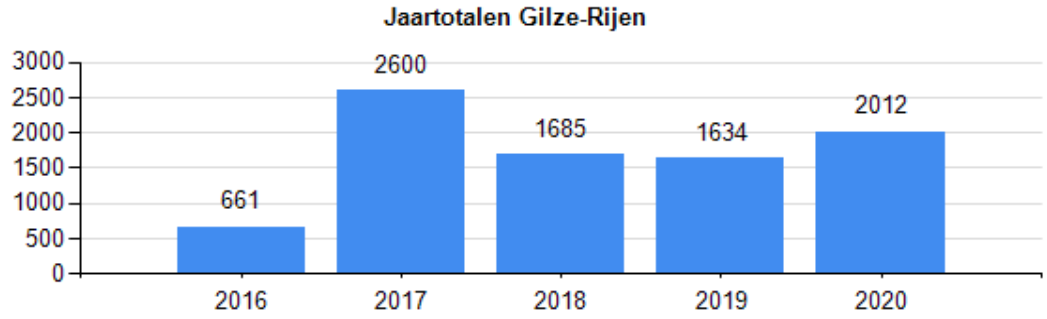

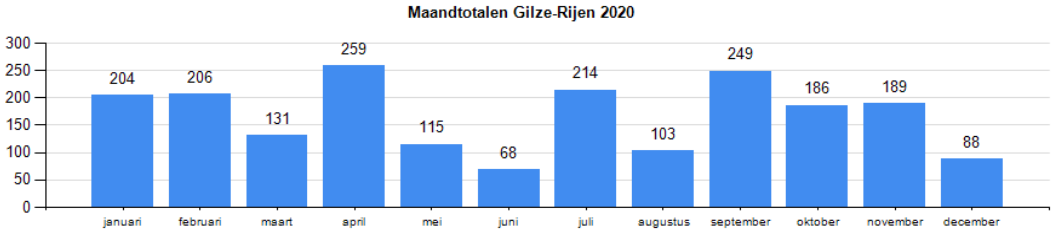

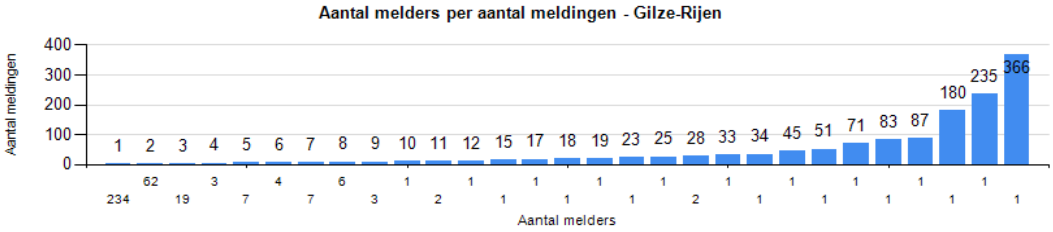

Op de volgende pagina vindt u een grafische weergave van de meldingen.
De afbeelding onder ‘aantal meldingen’ geeft het aantal meldingen weer in de omgeving van de militaire luchthaven. De afbeeldingen onder ‘aantal melders’ geeft het aantal verschillende personen weer die de meldingen hebben gemaakt. In de cirkels staan het aantal meldingen/melders.

Aantal meldingen:

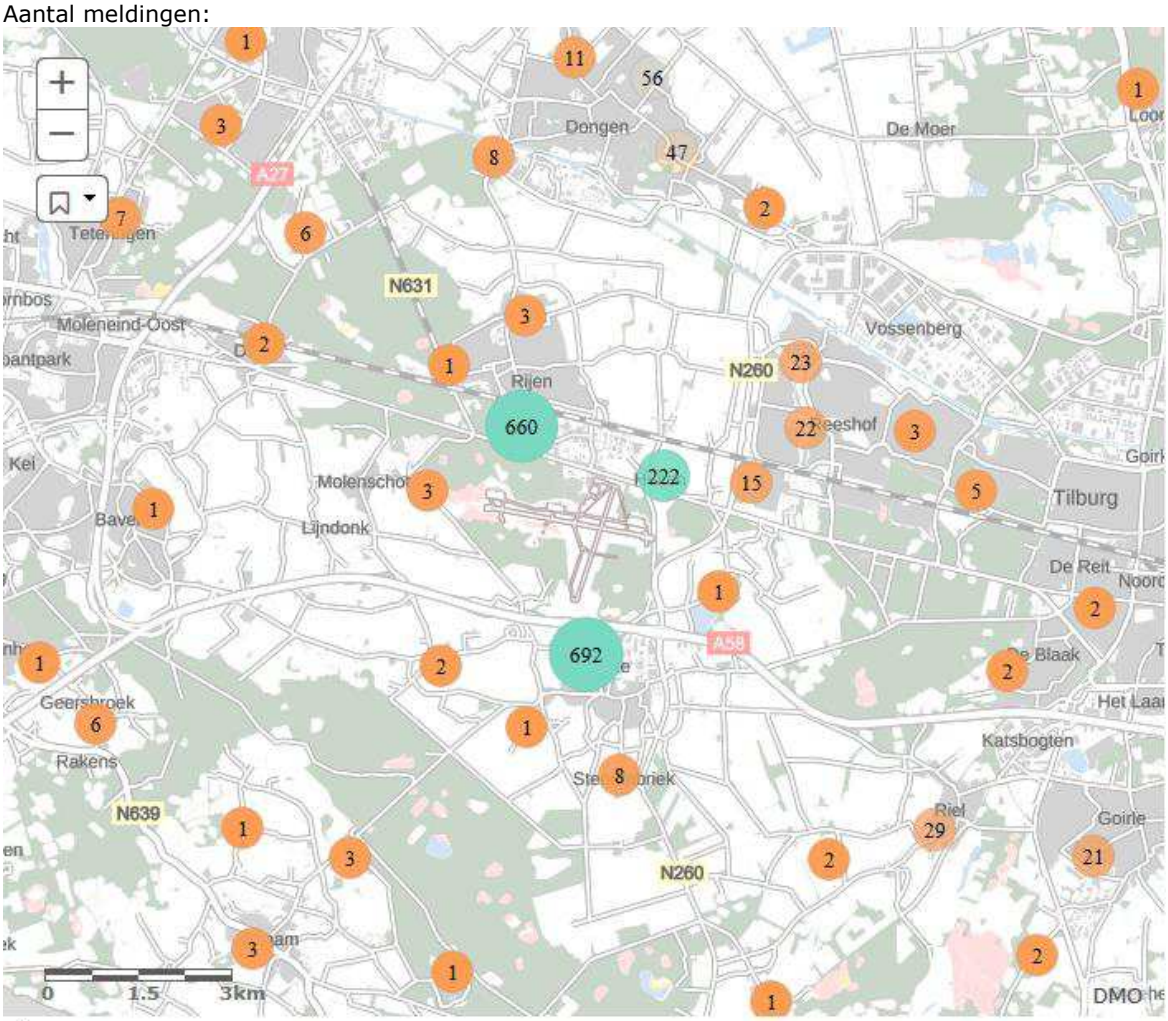

Aantal melders:

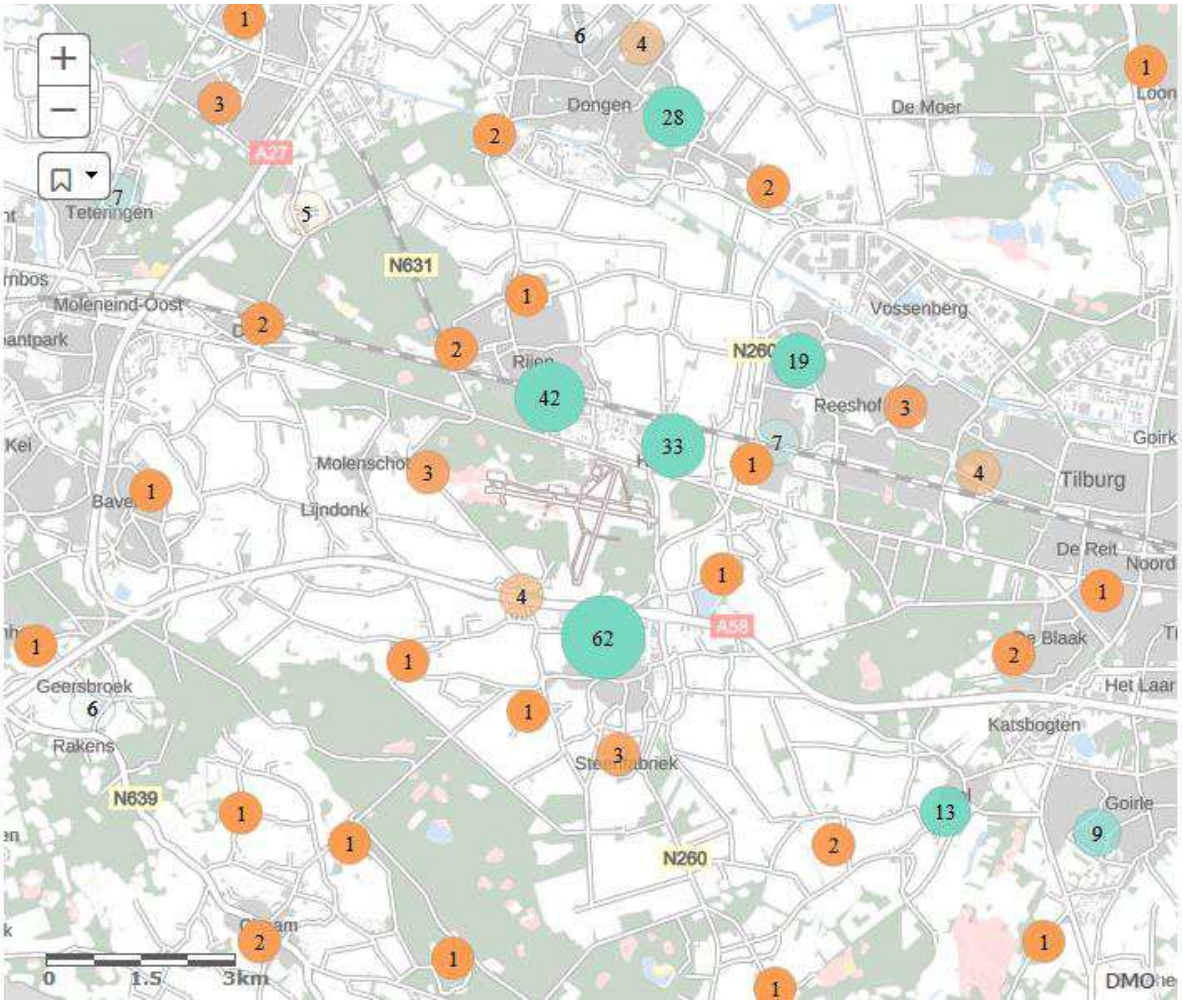

BIJLAGE E MILITAIRE LUCHTHAVEN DEELEN

Militaire luchthaven Deelen werd ook in 2020 als primaire uitvalsbasis (omdat er maar beperkte infrastructuur is voor permanente stationering van helikopters) van militaire luchthaven Gilze Rijen gebruikt. Gedurende het hele jaar is de militaire luchthaven intensief gebruikt voor vliegoefeningen, deels in samenwerking met de in Schaarsbergen gestationeerde 11e Luchtmobiele Brigade. Het betreft niet alleen vliegbewegingen met helikopers, maar zeker ook met zwaardere transportvliegtuigen als de C-130 Hercules tijdens oefeningen als *Falcon Leap* en *Werewolf Resilience* vanaf militaire luchthaven Eindhoven. De cijfers laten een forse stijging van het aantal meldingen zien, vooral in december. De stijging in december is toe schrijven aan een melder met 165 meldingen over het hele jaar 2020. (meldingen opgespaard)

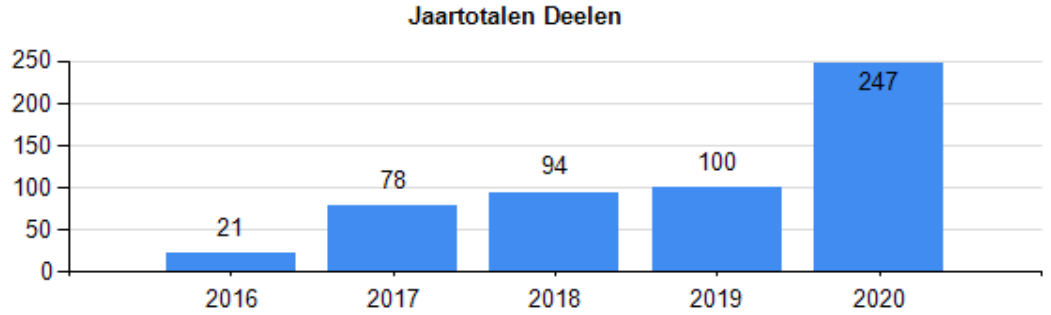

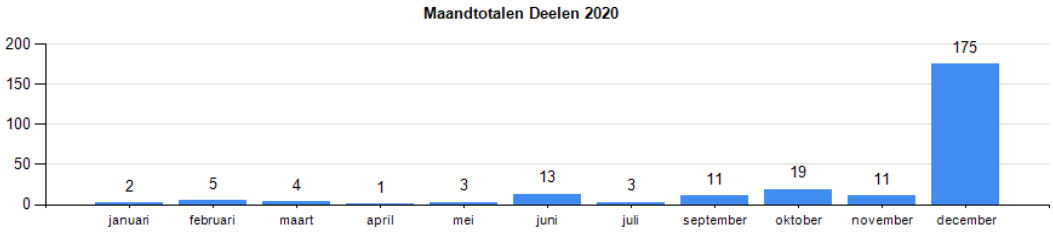

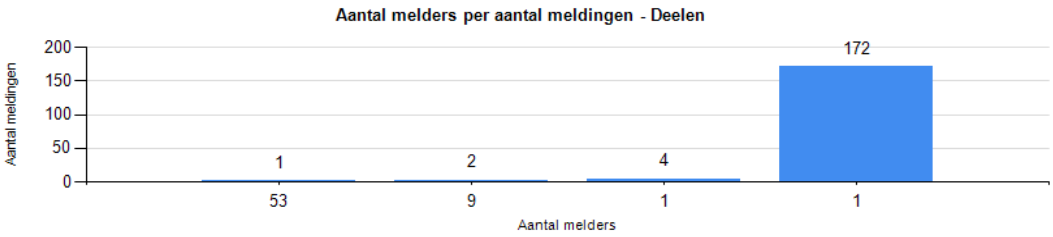

Op de volgende pagina vindt u een grafische weergave van de meldingen.
De afbeelding onder 'aantal meldingen' geeft het aantal meldingen weer in de omgeving van de militaire luchthaven. De afbeeldingen onder 'aantal melders' geeft het aantal verschillende personen weer die de meldingen hebben gemaakt. In de cirkels staan het aantal meldingen/melders.

Aantal meldingen:

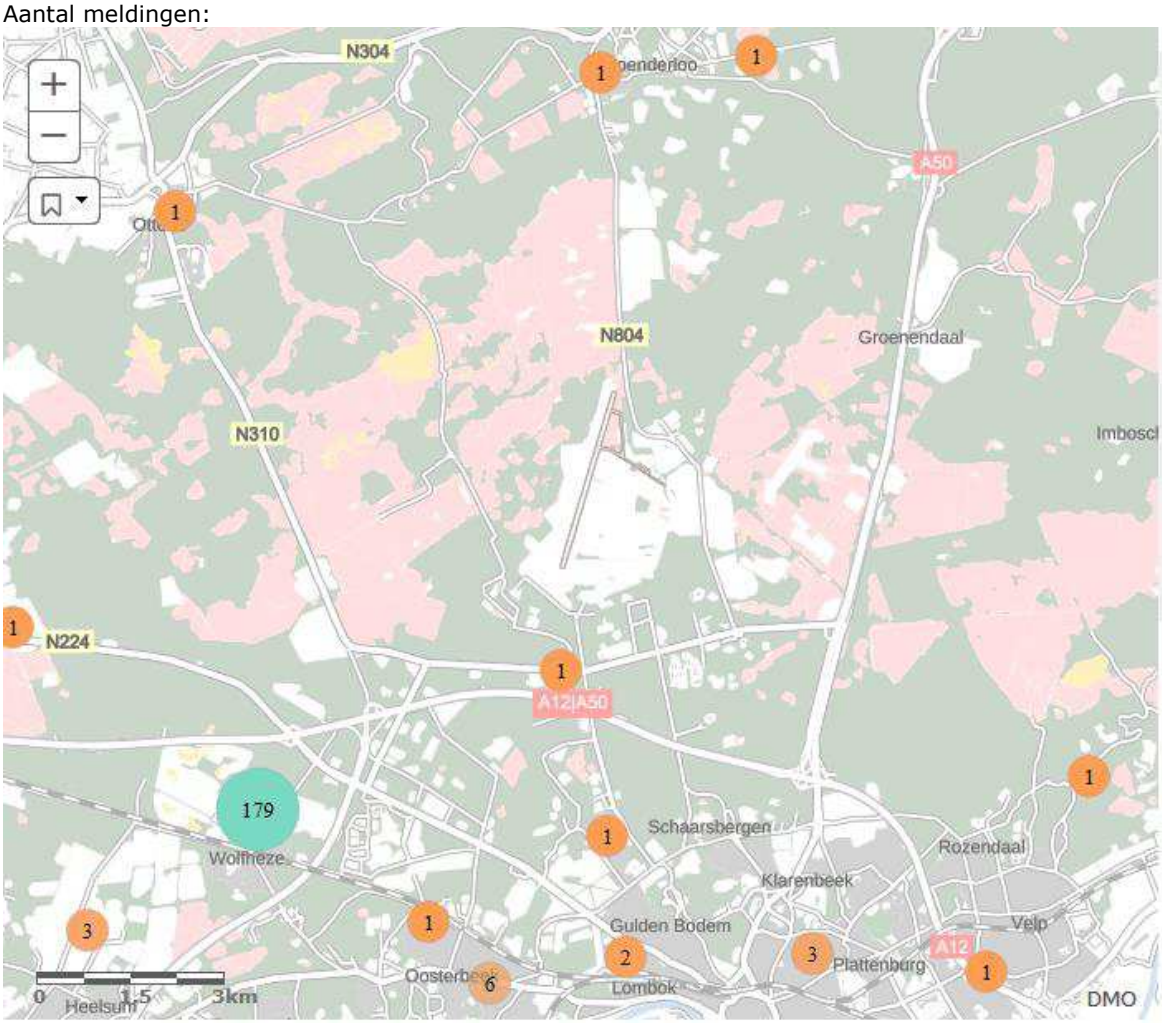

Aantal melders:

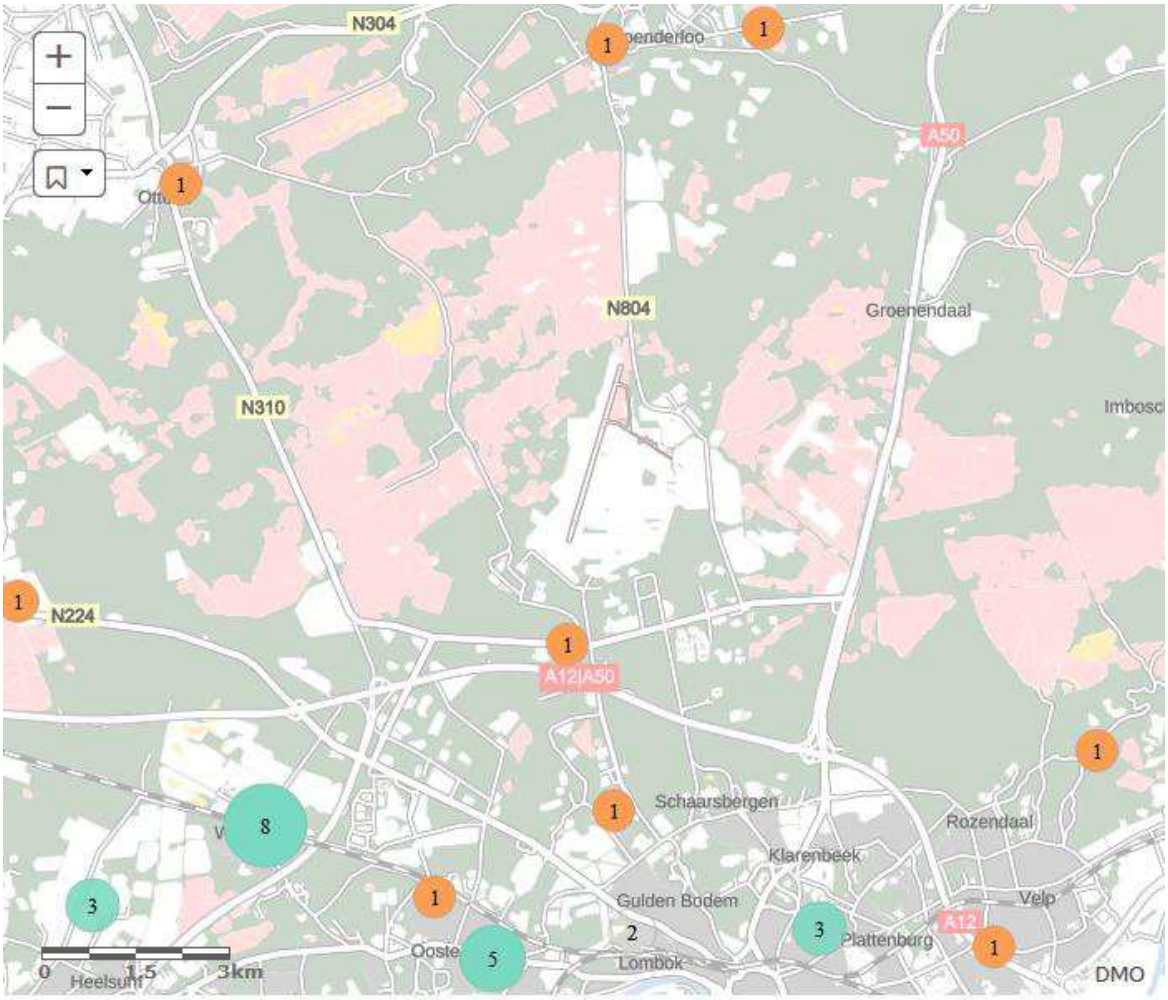

BIJLAGE F MILITAIRE LUCHTHAVEN DE KOOY

Het aantal klachten rond Marine Vliegkamp de Kooy (MVKK) was in 2020 aanzienlijk lager dan in het jaar daarvoor. Mogelijke oorzaken daarvoor zijn beperkingen als gevolg van de COVID-pandemie, een tijdelijke onderbreking van de vliegoperaties naar aanleiding van het noodlottig ongeval op 19 juli en problemen met de inzetbaarheid die een negatieve invloed hadden op het vliegprogramma. Tevens is er minder gevlogen met de helikopters ten behoeve van de Offshore industrie.

Meldingen die worden gedaan betroffen met name het lokaal (avond)vliegen en bezoekend vliegverkeer: oefeningen met C130 van en naar MVVK.

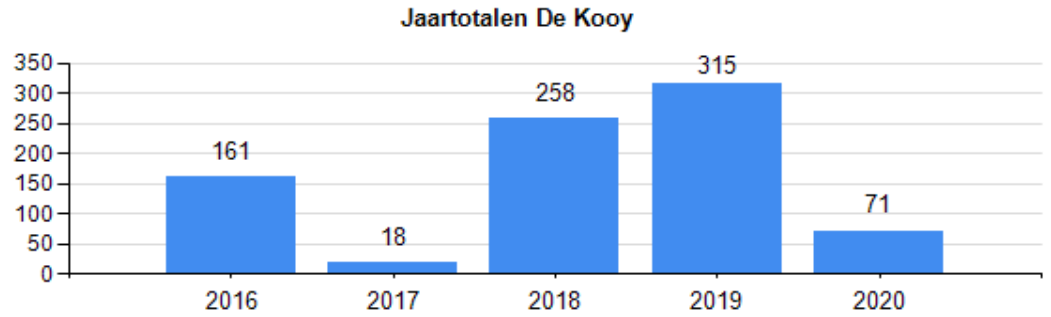

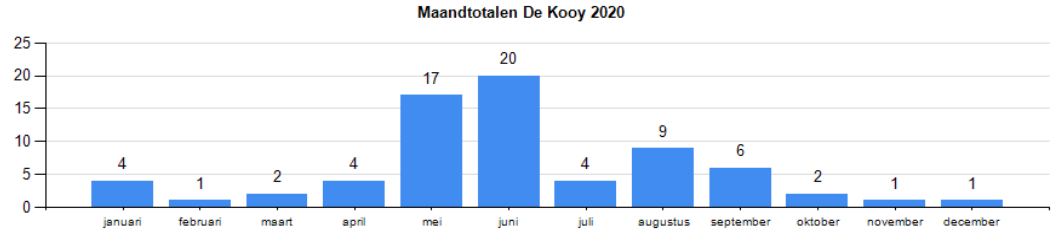

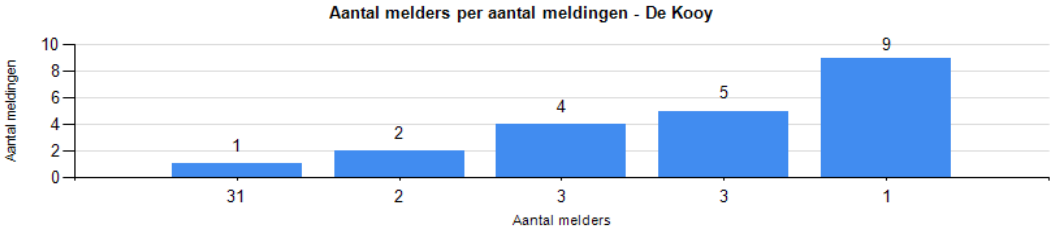

Op de volgende pagina vindt u een grafische weergave van de meldingen.
De afbeelding onder 'aantal meldingen' geeft het aantal meldingen weer in de omgeving van de militaire luchthaven. De afbeeldingen onder 'aantal melders' geeft het aantal verschillende personen weer die de meldingen hebben gemaakt. In de cirkels staan het aantal meldingen/melders.

Aantal meldingen:

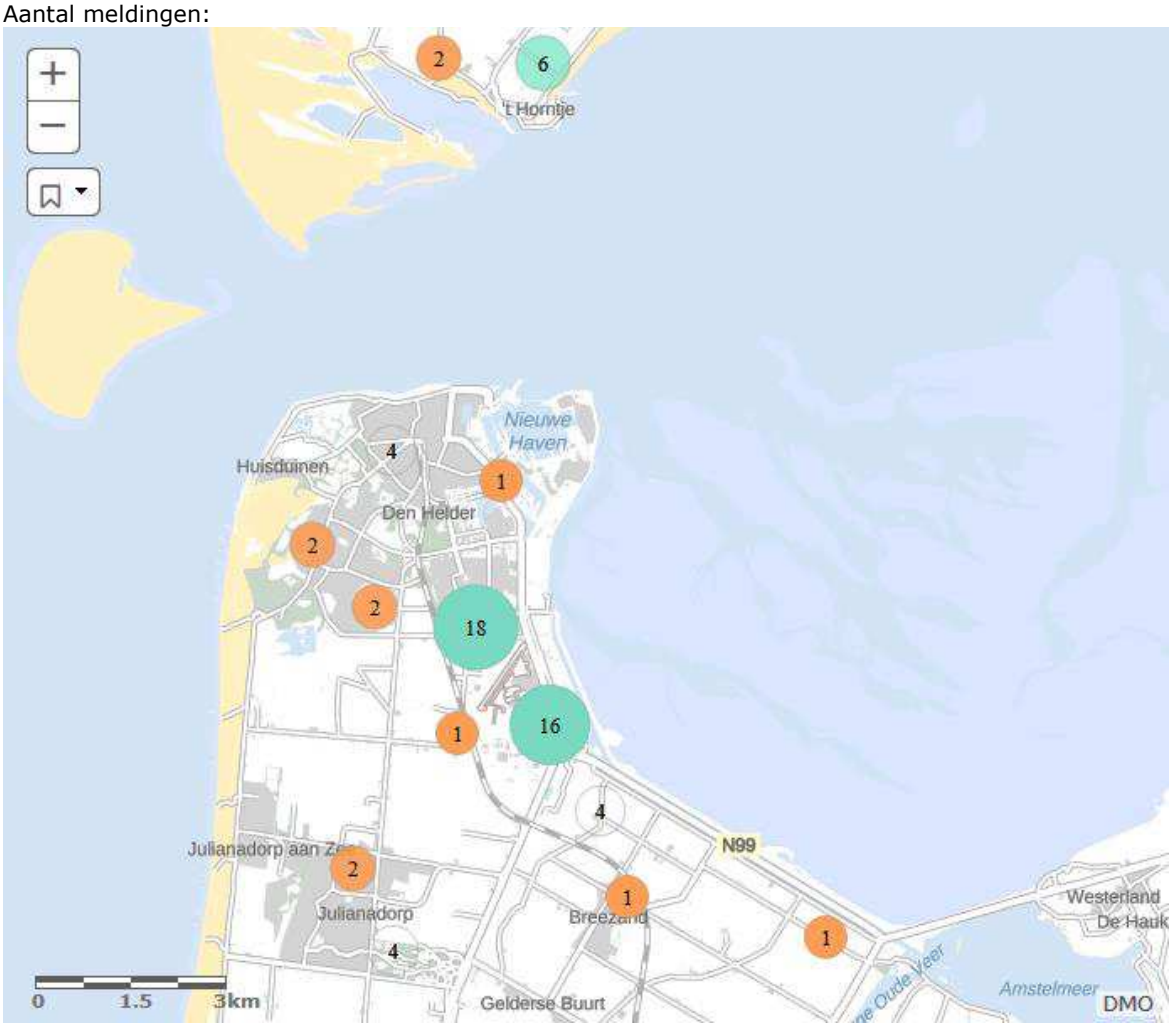

Aantal melders:

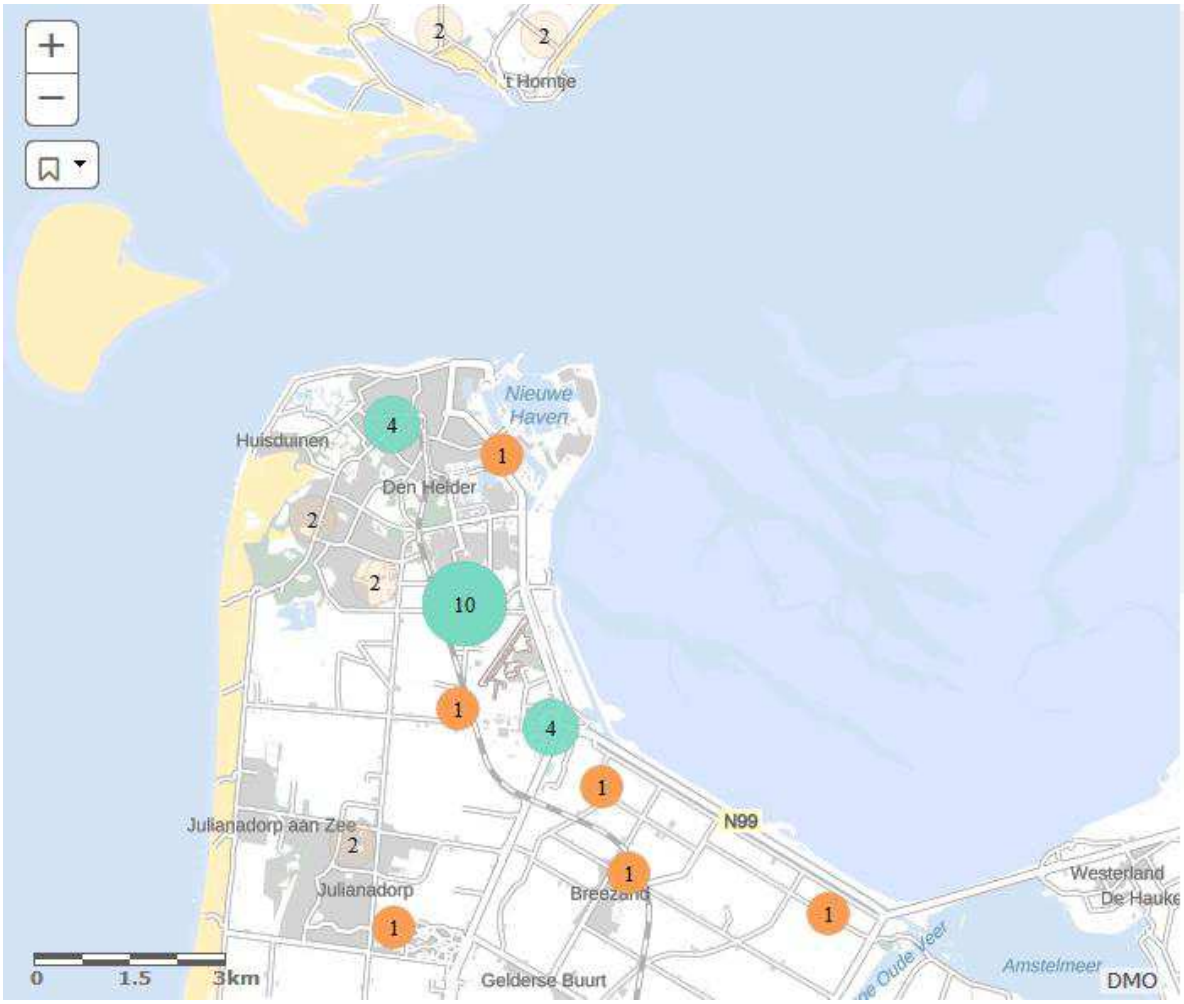

BIJLAGE G MILITAIRE LUCHTHAVEN WOENSDRECHT

Op militaire luchthaven Woensdrecht zien we een daling van het aantal meldingen in 2020. Waar we vorig jaar 51 meldingen hadden, hebben we dit jaar 33 meldingen binnen gekregen. Ondanks dat veel mensen thuis werken en daarmee wellicht dus meer vliegbewegingen kunnen waarnemen is het aantal meldingen met ongeveer 40% gedaald. In de zomerperiode (juni tot en met augustus) ontvangen we over het algemeen de meeste klachten, omdat men meer thuis en buiten is. In 2020 ontvingen we in die maanden tien meldingen, over uiteenlopende vliegbewegingen en toestellen. Dat is ongeveer gelijk aan het aantal meldingen in die maanden in 2019. Iets minder dan de helft van de meldingen ging over het PC-7 lesvliegtuig. Bijzonderheden zijn vier meldingen in januari over een KCT oefening samen met DHC in de avonduren en een drietal meldingen over overlast omtrent vliegbewegingen van de Historische Vlucht met een B-25 Mitchell in de omgeving van militaire luchthaven Woensdrecht.

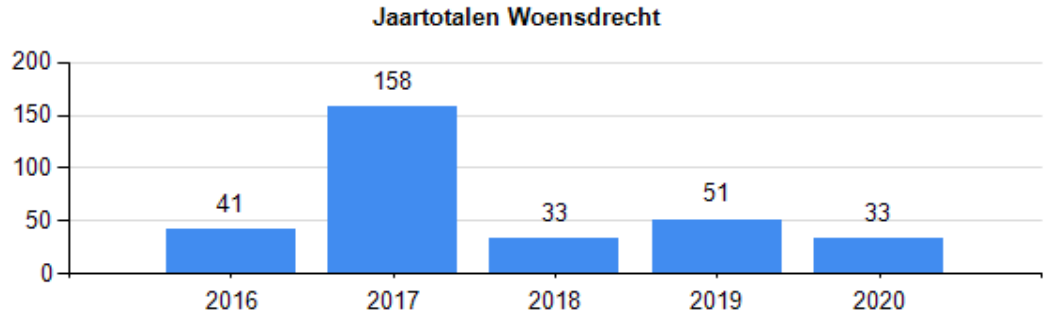

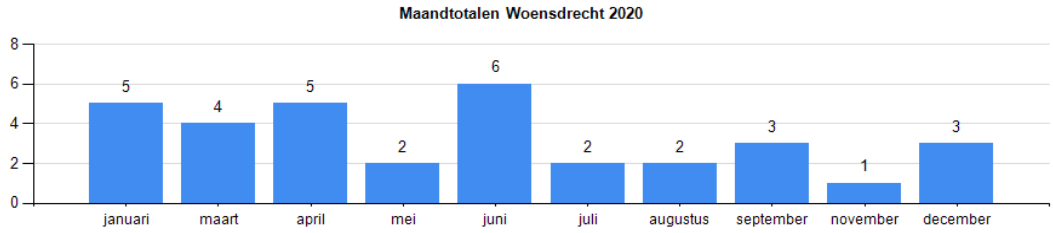

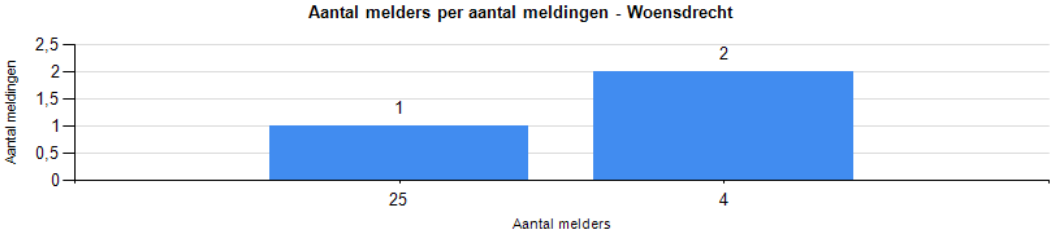

Op de volgende pagina vindt u een grafische weergave van de meldingen.
De afbeelding onder 'aantal meldingen' geeft het aantal meldingen weer in de omgeving van de militaire luchthaven. De afbeeldingen onder 'aantal melders' geeft het aantal verschillende personen weer die de meldingen hebben gemaakt. In de cirkels staan het aantal meldingen/melders.

Aantal meldingen:

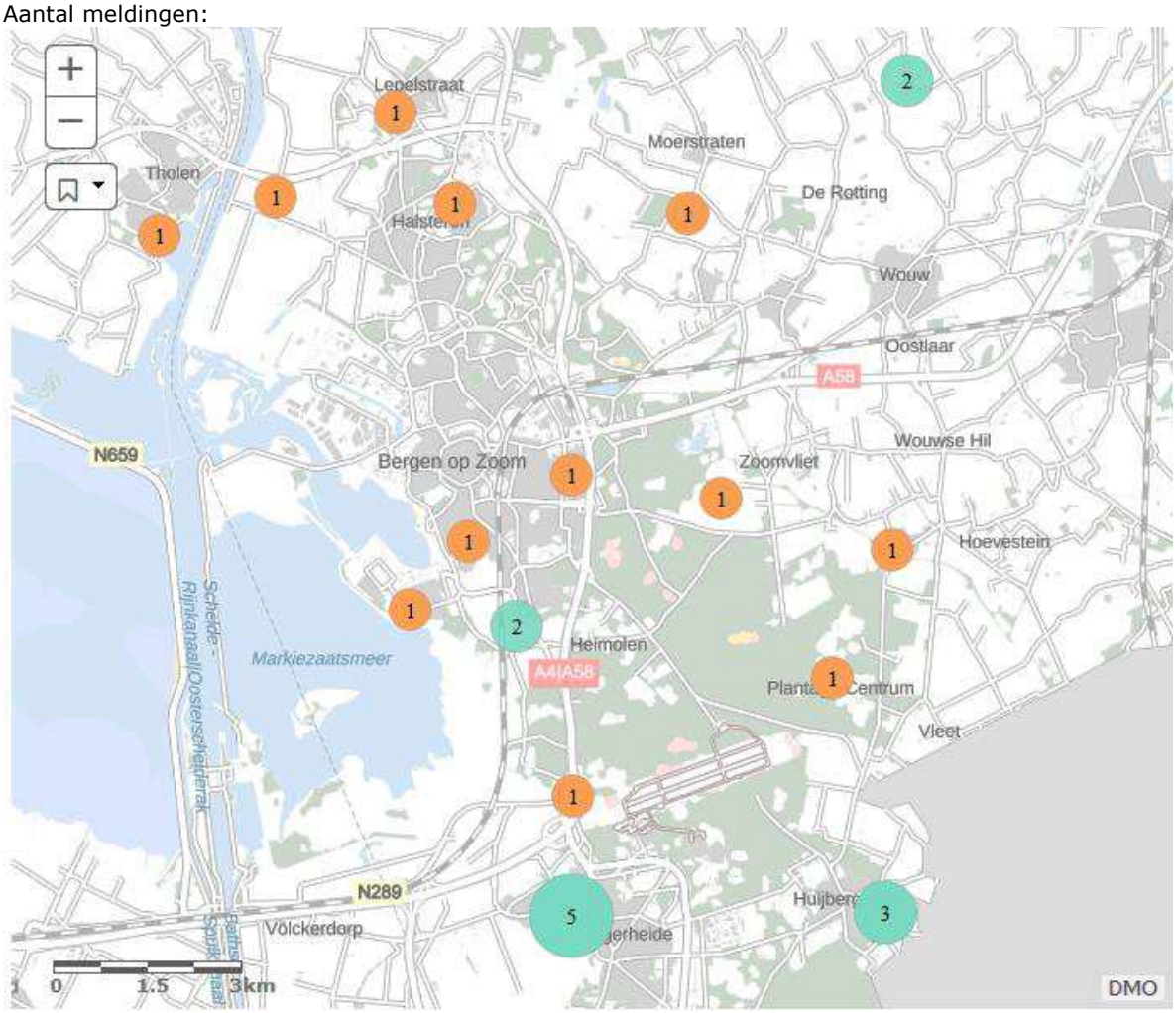

Aantal melders:

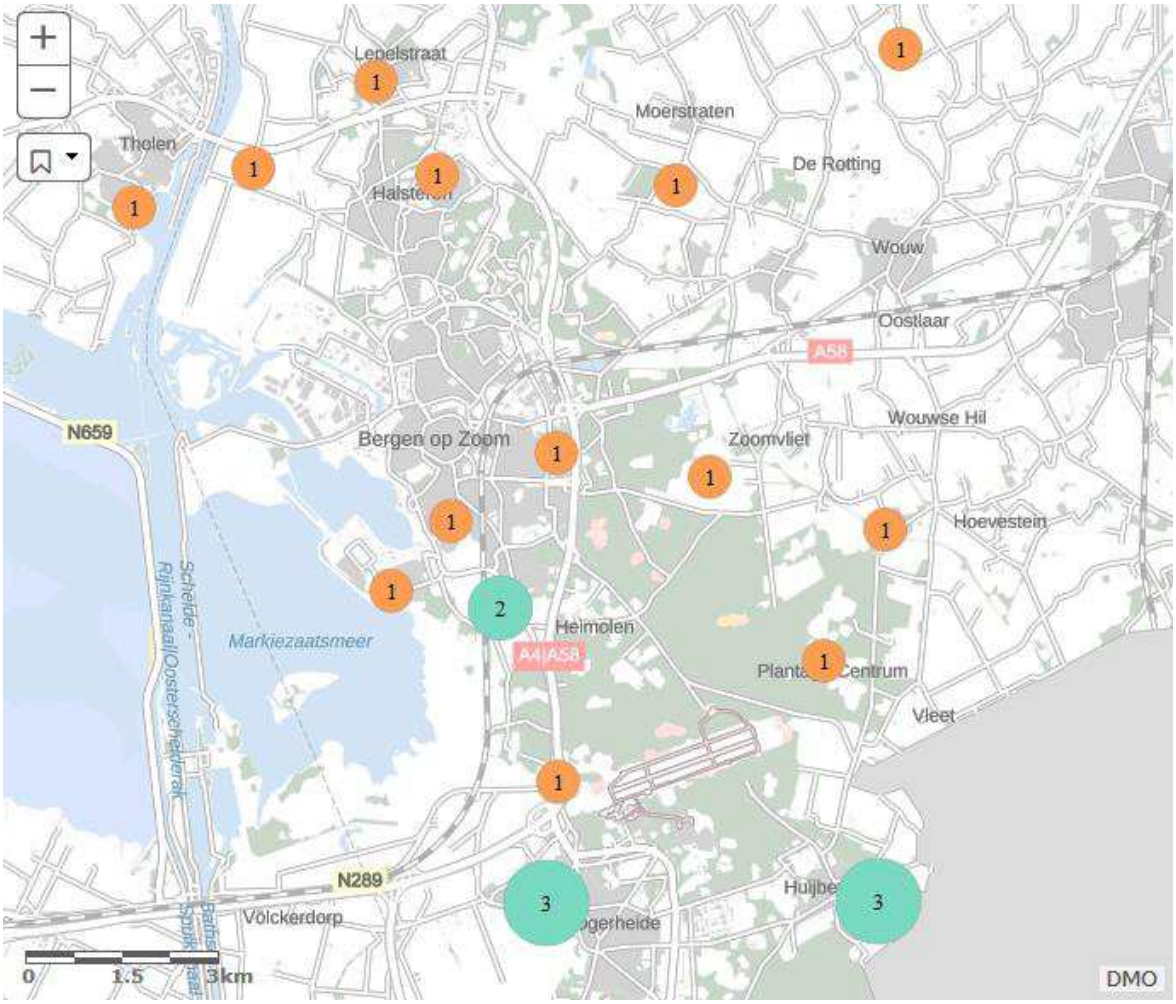

BIJLAGE H MILITAIRE LUCHTHAVEN EINDHOVEN

De militaire luchthaven Eindhoven huisvest de transportvloot van het CLSK en kan wereldwijd worden ingezet. Met Eindhoven Airport als civiel medegebruiker, is de militaire luchthaven Eindhoven de tweede luchthaven van Nederland. Met het afstoten van het eerste KDC-10 tanker en transportvliegtuig is een zichtbare stap gemaakt richting de 5de generatie luchtmacht en de oprichting van het Air Mobility Command. De eerste Airbus A330 MRTT-toestellen zijn inmiddels gearriveerd, in totaal zijn 9 toestellen besteld waarvan vijf naar het MOB in Eindhoven en vier naar het FOB in Keulen gaan. Met het eerste toestel is een aantal naderingsoefeningen gedaan waarbij laag rond het vliegveld is gevlogen. Dit is met name binnen de gemeentes Best en Oirschot niet onopgemerkt gebleven.

Anders dan andere militaire luchthavens van CLSK, kent militaire luchthaven Eindhoven een eigen klachtenregistratie en -afhandeling. Via de website www.samenopdehoogte.nl kan een melding worden gemaakt en kunnen vliegbewegingen worden geanalyseerd. Het betreft vliegbewegingen binnen het lokale verkeersleidinggebied. Hierin ligt ook het laagvlieggebied GLV-5 nabij Oirschot, dat wordt gebruikt voor oefeningen van het Defensie Helikopter Commando.

Door de maatregelen rondom COVID-19 is vooral het aantal civiele vliegbewegingen sterk afgenomen. Een groot aantal militaire oefeningen van zowel buitenlandse partners als eigen oefeningen in het buitenland kon in 2020 niet doorgaan. Een oefening in Yuma, Arirzona (V.S.) is uiteindelijk verplaatst naar de eigen basis nadat Twente Airport als alternatief was afgevallen. De annulering van buitenlandse oefeningen zorgde voor extra vliegbewegingen rond de basis waarbij de tactische naderingen van de C-130 de omgeving zijn opgevallen.

Omwonenden werden het afgelopen jaar geïnformeerd over activiteiten via lokale media, de internetpagina van Defensie, de burenapp van Eindhoven Airport, social media (twitter: @VlbEindhoven, facebook.com/luchtmacht en instagram) en de website Samenopdehoogte.nl. De directe omgeving kan zich daarnaast opgeven (via vliegbasis.eindhoven@mindef.nl) voor de burenmail waarin uitleg wordt gegeven over bijzondere activiteiten, zoals oefeningen of Medevac's.

Naast de geplande oefeningen en vluchten zijn een aantal speciale vluchten uitgevoerd. Hierbij valt te denken aan:

- Repatriëren van Nederlanders die begin dit jaar China hebben verlaten.
- Medische evacuatie vluchten waarmee (mogelijke) besmette Nederlandse militairen uit het buitenland zijn gehaald.
- Noodhulpvluchten na de explosie in Libanon.
- Verplaatsen van mensen en materieel naar Sint-Maarten in de strijd tegen COVID-19.
- Medische evacuatie van een gewonde militair uit Afghanistan.

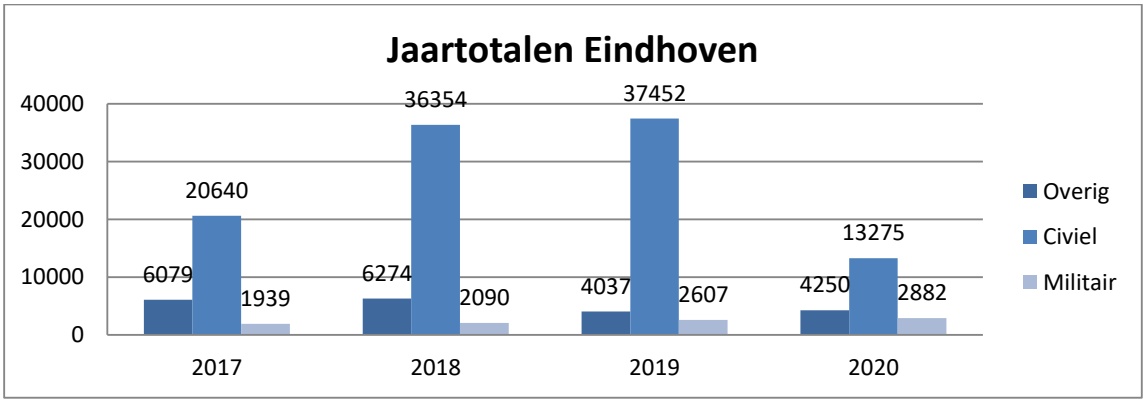

BIJLAGE I LUITENANT-GENERAAL BESTKAZERNE/VLIEGBASIS DE PEEL

Alle grondgebonden luchtverdedigingseenheden van de krijgsmachtsdelen zijn ondergebracht bij het Defensie Grondgebonden Luchtverdedigingscommando (DGLC) in Vredepeel. De eenheid valt formeel onder het Commando Landstrijdkrachten (CLAS).

De startbaan van de Luitenant-generaal Bestkazerne heeft geen actieve status meer en er is op het moment geen sprake van starts en landingen van gemotoriseerde vliegtuigen, behoudens helikopters. Het terrein is echter wel een aangewezen Militair Luchtvaartterrein, maar geen actieve luchthaven. Op dit moment loopt het proces in het kader van het Luchthavenbesluit en reactivering van de militaire luchthaven De Peel. Hiervoor is Defensie intensief in dialoog met haar omgeving, burgers, groepen en lokale overheden. Deze dialoog wordt ook in 2021 verder gevoerd.

Het militaire luchtruim boven de voormalige luchtmachtbasis en de omgeving wordt gebruikt door helikopters, jachtvliegtuigen en trainingsvliegtuigen. Veel van de vliegbewegingen boven en nabij de Peel worden nu uitgevoerd om eenheden van de landmacht en mariniers te ondersteunen om deze op te leiden en te trainen bijvoorbeeld Close Air Support (CAS) oefeningen. Ten opzichte van 2019 is een toename in geluidshindermeldingen te zien. Met name de 4 CAS-oefeningen die ook in de avond plaatsvonden zorgden voor geluidshinder bij de omgeving. De CAS-oefeningen maken deel uit van de opleiding van Joint Attack Controllers (JTAC). Vervolg JTAC-trainingen vinden in de regel in het Noorden van het land of het buitenland plaats. De overige reguliere vliegbewegingen waren aanleiding voor het restant van de meldingen. De ervaring heeft geleerd dat bij herzieningen van luchthavenbesluiten het aantal klachten op het betreffende complex toeneemt, daarnaast waren inwoners in 2020 meer thuis vanwege de coronamaatregelen waardoor ze ook meer aan luchtgeluid werden blootgesteld dan andere jaren. Deze factoren kunnen ook bijdragen aan een verhoging van het aantal meldingen.

Omwonenden werden het afgelopen jaar geïnformeerd over bijzondere activiteiten via lokale media, de internetpagina van de luchtmacht en social media (twitter: @DGLC_KL). Daarnaast is halverwege 2020 een nieuwsbrief geïntroduceerd die wordt gebruikt om de omgeving beter te informeren over activiteiten die invloed kunnen hebben op de omgeving, zoals (vlieg)oefeningen en belangrijke stappen in het luchthavenbesluit. Geïnteresseerden kunnen zich voor de nieuwsbrief aanmelden door te mailen naar: informatiedepeel@mindef.nl

De landmachteenheid die gehuisvest is op de Luitenant-generaal Bestkazerne vliegt zelf niet maar maakt voor trainingsdoeleinden wel gebruik van (zeer) kleine onbemande vliegtuigen (drones). Daarnaast worden er een paar keer per jaar boven de kazerne ondersteunende vluchten gehouden voor training en opleiding van land- en luchtmachtmilitairen op het gebied van grondgebonden luchtverdediging met wapensystemen als de Patriot, AMRAAM en Stinger. De ondersteunende vluchten worden uitgevoerd op basis van inhuur met civiele vliegtuigen.

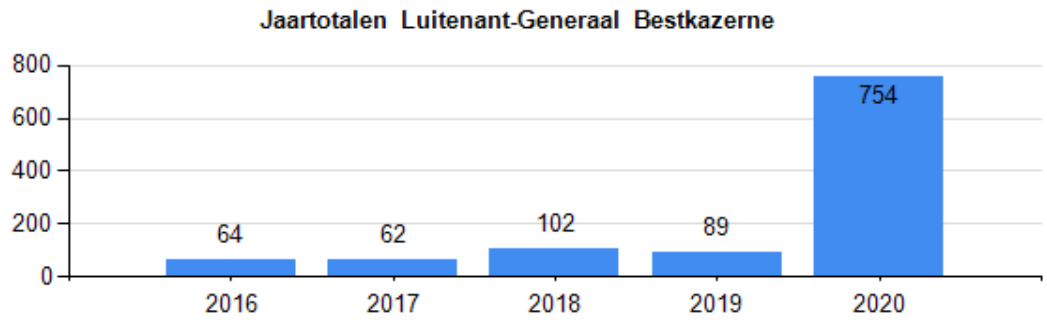

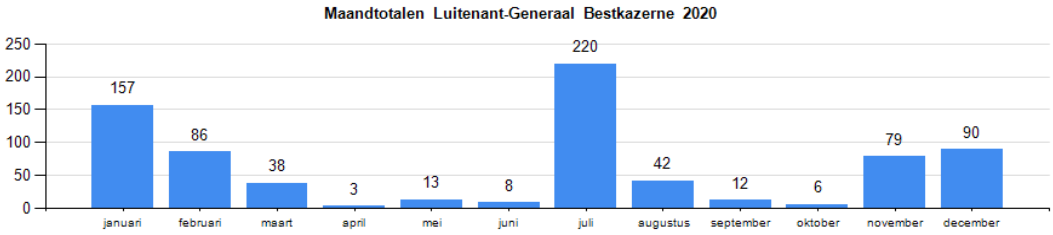

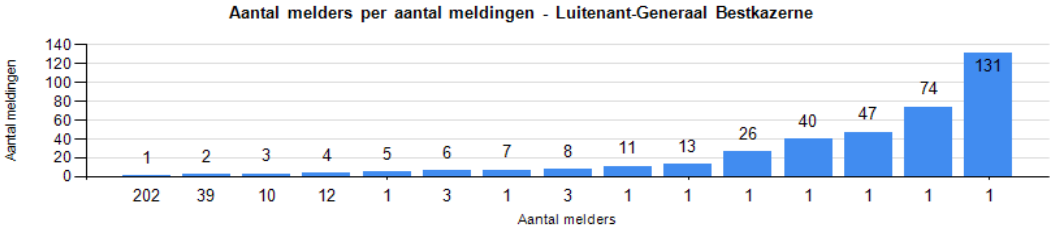

Op de volgende pagina vindt u een grafische weergave van de meldingen.
De afbeelding onder 'aantal meldingen' geeft het aantal meldingen weer in de omgeving van de militaire luchthaven. De afbeeldingen onder 'aantal melders' geeft het aantal verschillende personen weer die de meldingen hebben gemaakt. In de cirkels staan het aantal meldingen/melders.

Aantal meldingen:

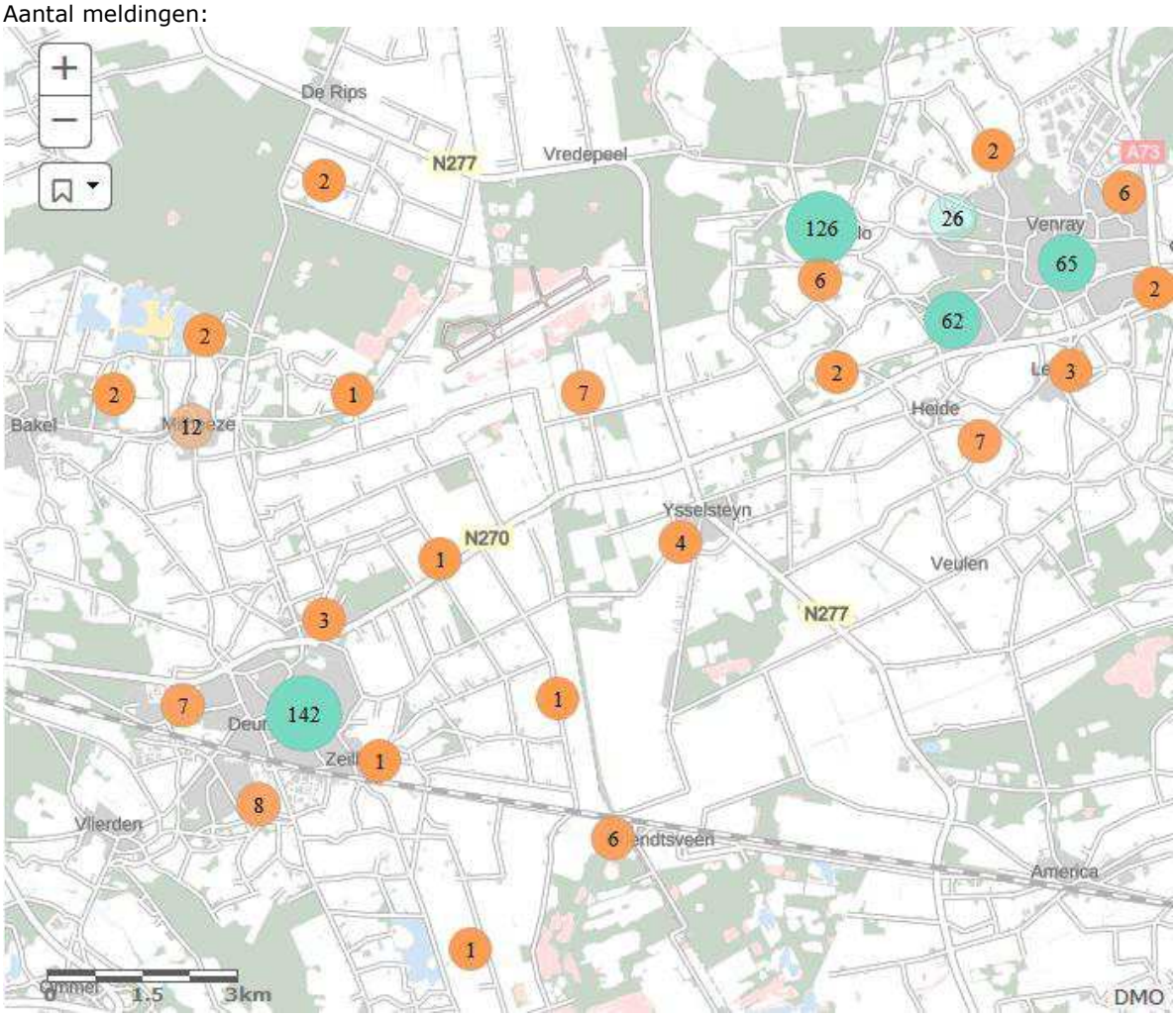

Aantal melders:

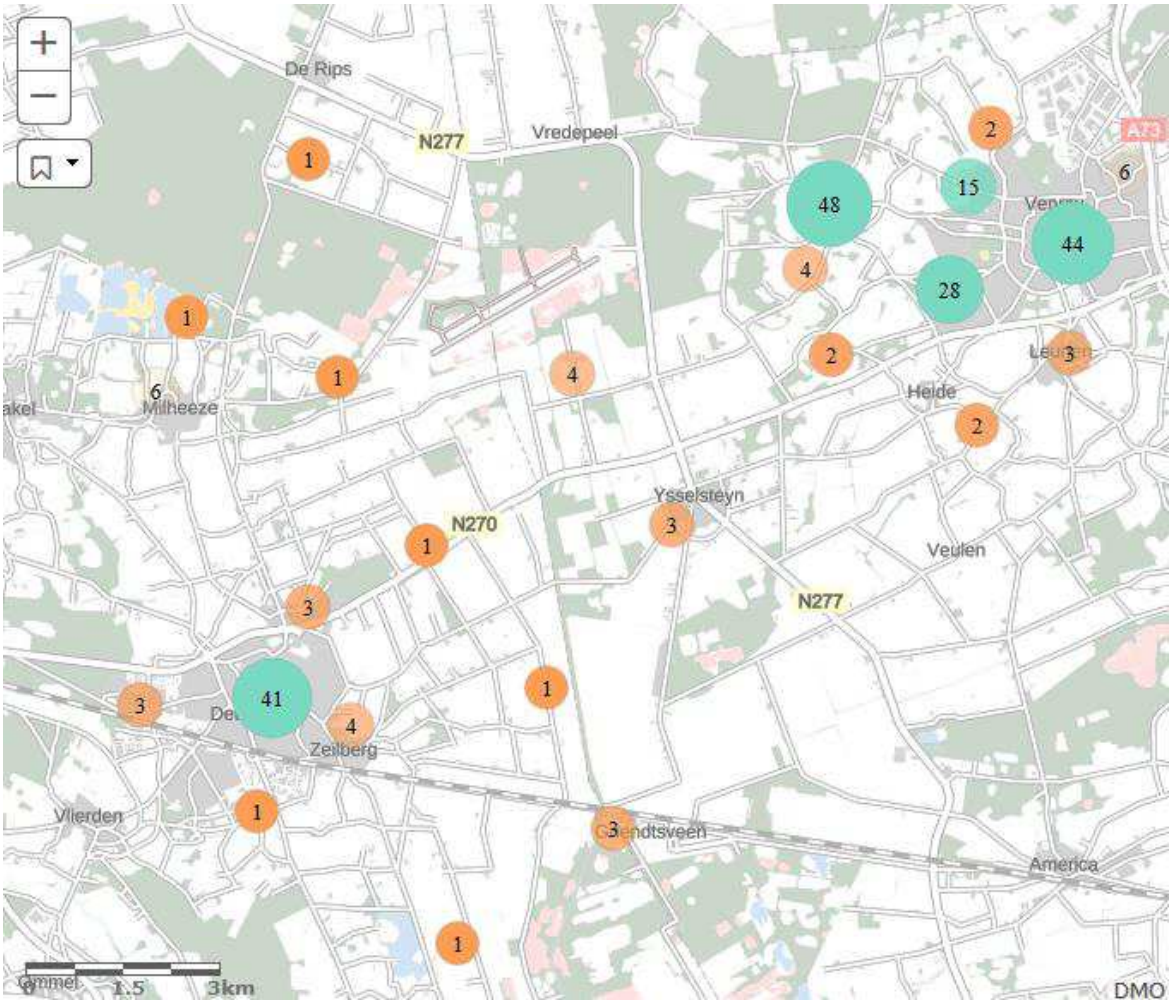

BIJLAGE J ROUTES EN LAAGVLIEGGEBIEDEN CLSK

Meldingen over de Vliehors

In het westen op het eiland Vlieland ligt het militair oefenterrein 'Vliehors'. Dit is het enige militair terrein in Nederland waar piloten van de CLSK en NAVO-partners mogen oefenen met munitie en explosieve ladingen. De meldingen die ontvangen zijn door CLSK gaan niet alleen over de vliegbewegingen, maar ook over het horen en voelen van de explosieven.

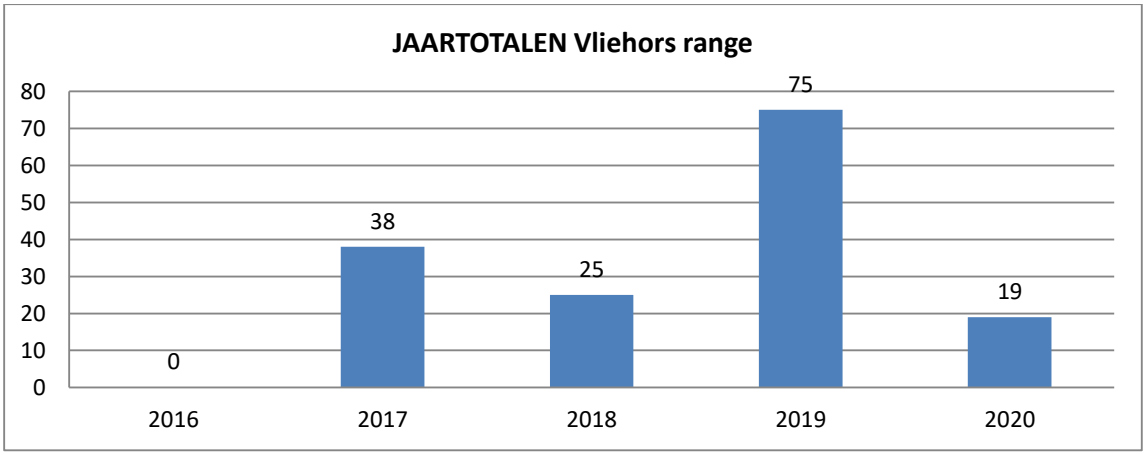

Meldingen over de Marnewaard

De Marnewaard is het oostelijke gedeelte van het Lauwersmeergebied dat na de afsluiting van de Lauwers zee in 1969 droog is komen te staan. Het gebied bestaat uit enkele voormalige zandplaten en is grotendeels in gebruik bij Defensie als oefenterrein. Met ca 1600 hectare is dit het grootste oefenterrein van Nederland. Hier bevindt zich ook het militair oefendorp Marnehuizen en rondom dit oefendorp ligt een militair luchtruim waardoor activiteiten van de CLAS en CLSK samenkomen net zoals in een inzetgebied.

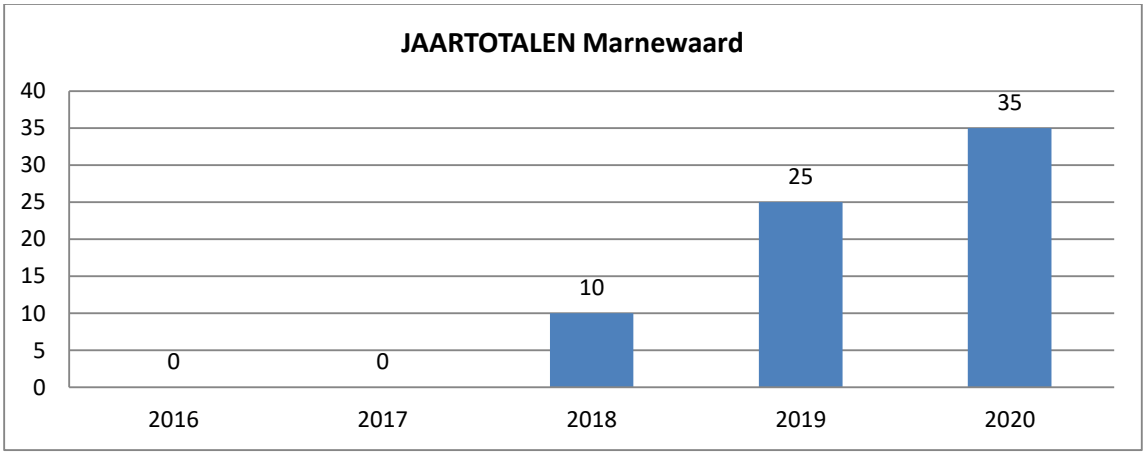

Meldingen over de laagvliegroutes

Binnen Nederland zijn wettelijk twee laagvliegroutes voor militaire jacht- en transportvliegtuigen vastgesteld. Deze zijn gelegen in Noordoost Nederland (zie kaart). De westelijke route-10A is sinds 2020 definitief gesloten. De oostelijke route-10 (LR10) is wel in gebruik.

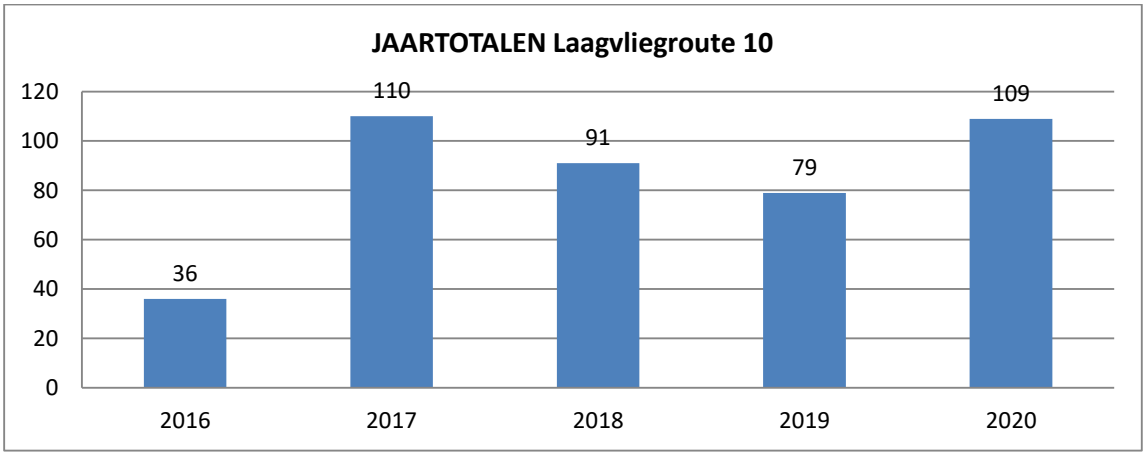

Meldingen over de supersonisch vluchten

Tijdens oefeningen, controlevluchten en het verdedigen van het Nederlands luchtruim vliegen F-16's soms sneller dan het geluid. De vlieger gaat door de geluidsbarrière omdat hij op dat moment supersoon vliegt. Het doorbreken van de geluidsbarrière gaat samen met een schokgolf. Dit is op korte afstand hoorbaar, vaak als twee knallen omdat de voor- en achterkant van het vliegtuig door de geluidsbarrière gaan. Door de doorgaans korte tijd tussen de twee knallen, wordt meestal maar een doffe dreun (sonic boom) waargenomen. Er zijn vaste routes voor het uitvoeren van supersonisch vluchten. De routes lopen zowel boven zee als boven land (Steenbergen-Tiel).

Meer informatie met betrekking tot supersonisch vluchten in het Nederlands luchtruim kunt u vinden op: https://www.defensie.nl/onderwerpen/vliegbewegingen/harde-knal-door-f-16

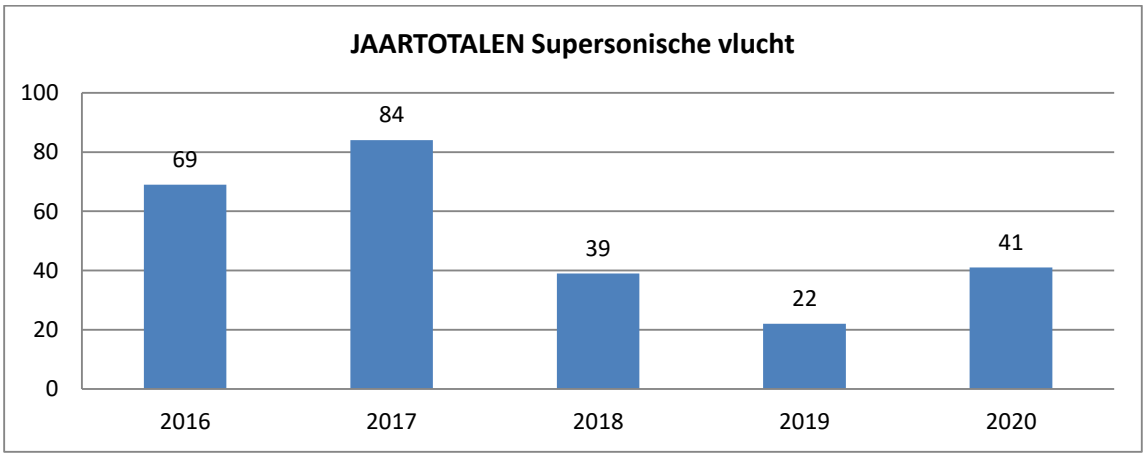

Meldingen vliegactiviteiten in laagvlieg- en oefengebieden

In Nederland is een aantal gebieden aangewezen als oefengebied voor laagvliegen met militaire helikopters (zie o.a. kaart). In onderstaande grafieken zijn de GLV's te zien waarbij het aantal meldingen wordt weergegeven over de afgelopen vijf jaar en waarin afgelopen jaar minimaal één melding over is ontvangen.

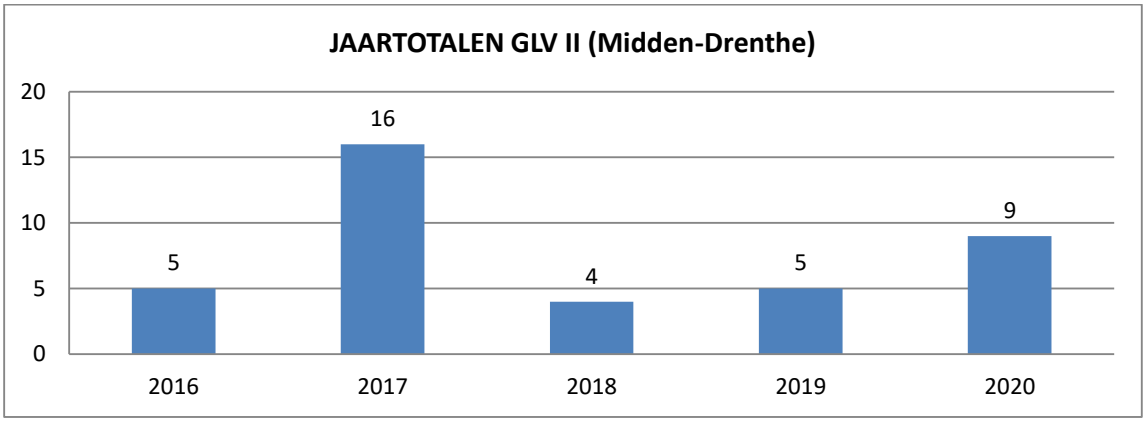

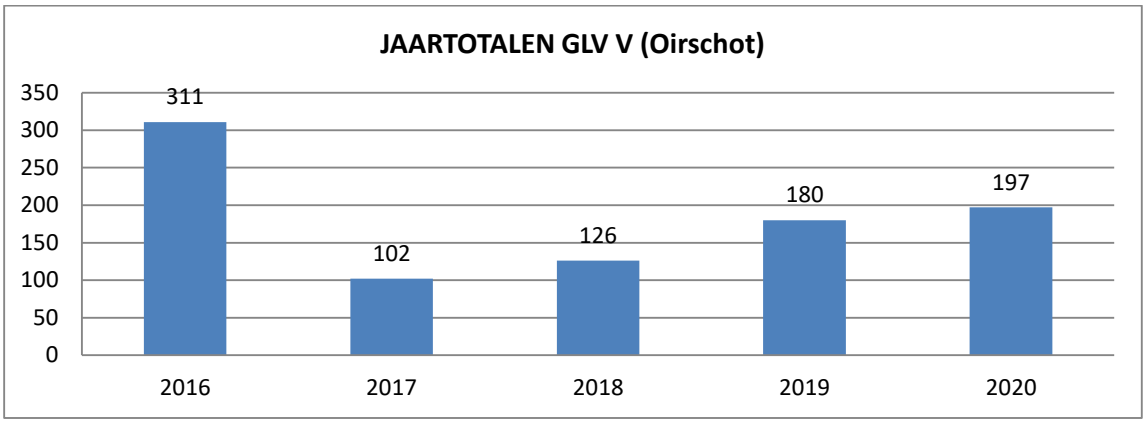

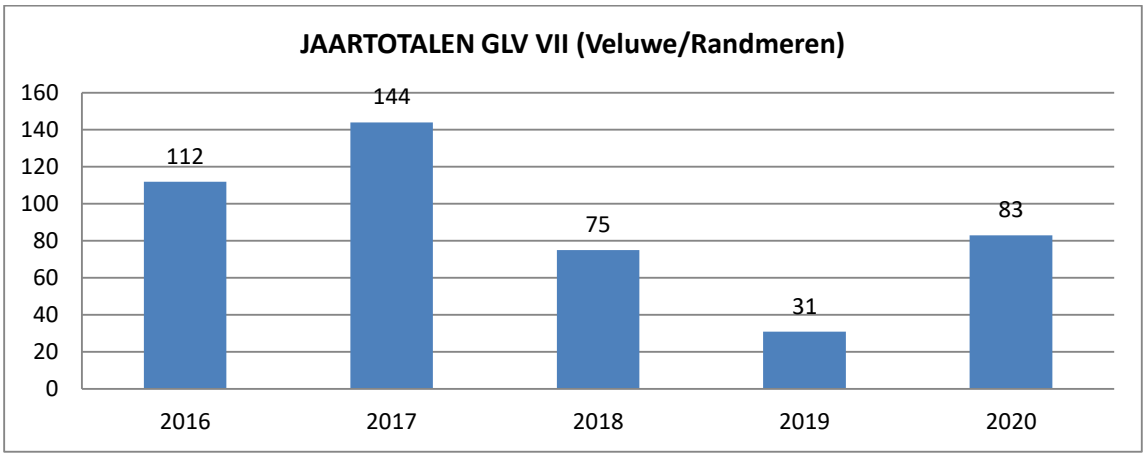

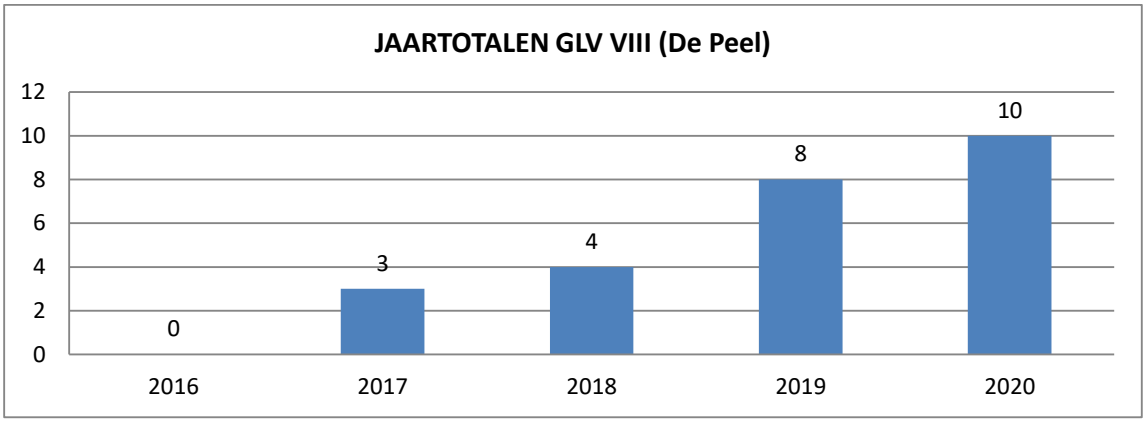
JAARTOTALEN GLV VIII (De Peel)
12
10
8
6
4
2
0
0
3
4
8
10
2016
2017
2018
2019
2020

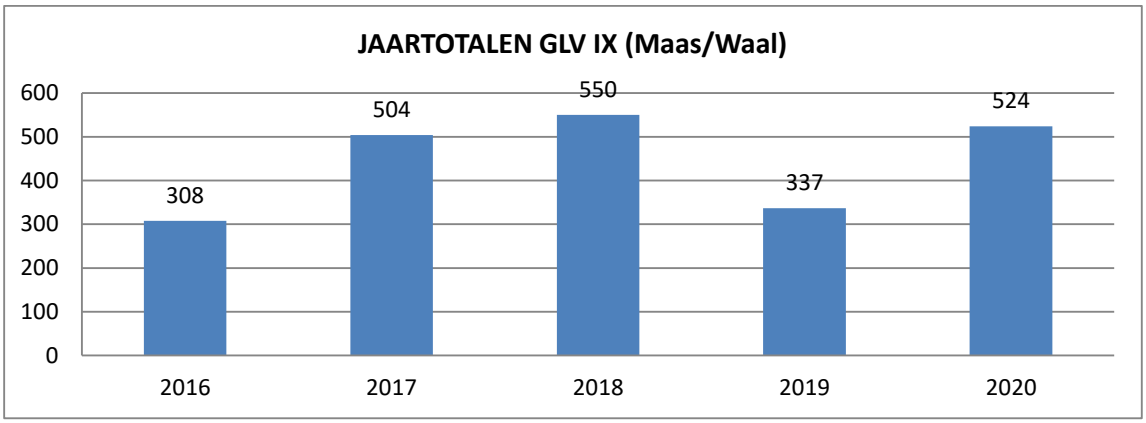
JAARTOTALEN GLV IX (Maas/Waal)
600
500
400
300
200
100
0
308
504
550
337
524
2016
2017
2018
2019
2020

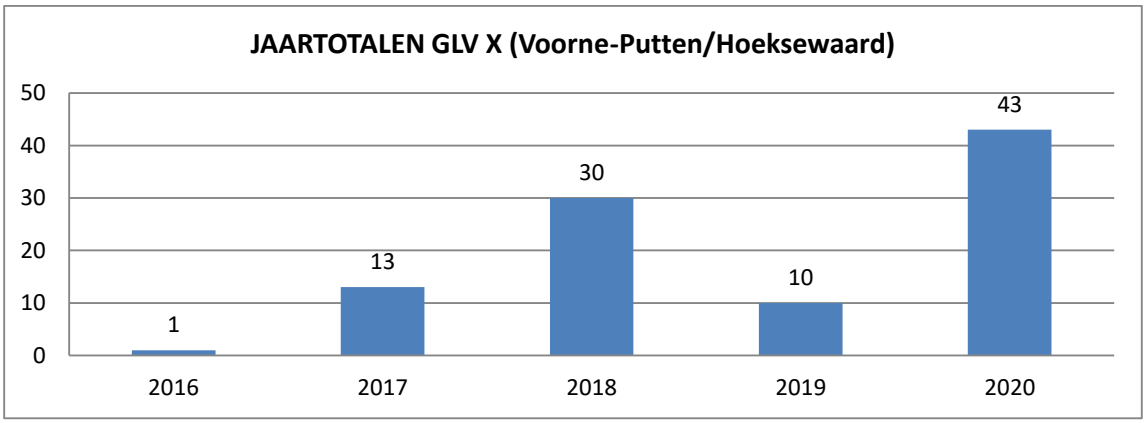
JAARTOTALEN GLV X (Voorne-Putten/Hoeksewaard)
50
40
30
20
10
0
1
13
30
10
43
2016
2017
2018
2019
2020

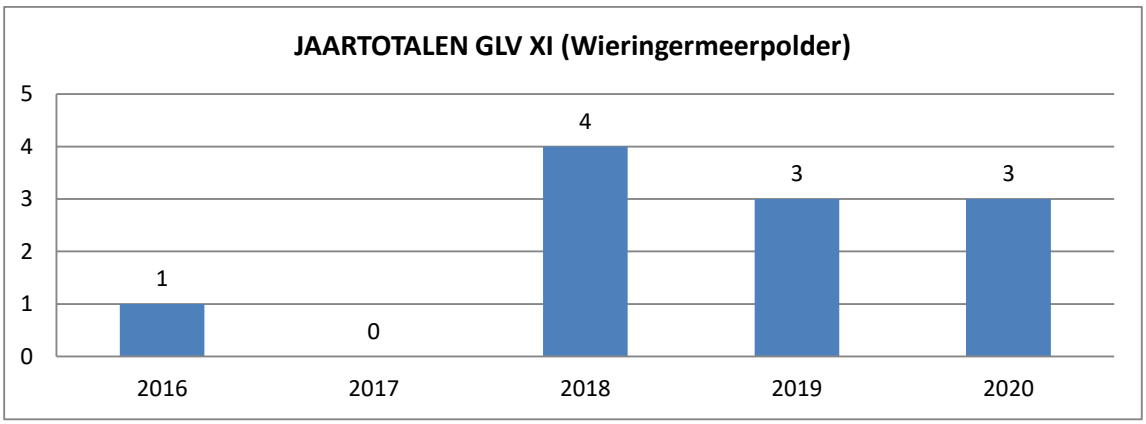
JAARTOTALEN GLV XI (Wieringermeerpolder)
5
4
3
2
1
0
1
0
4
3
3
2016
2017
2018
2019
2020

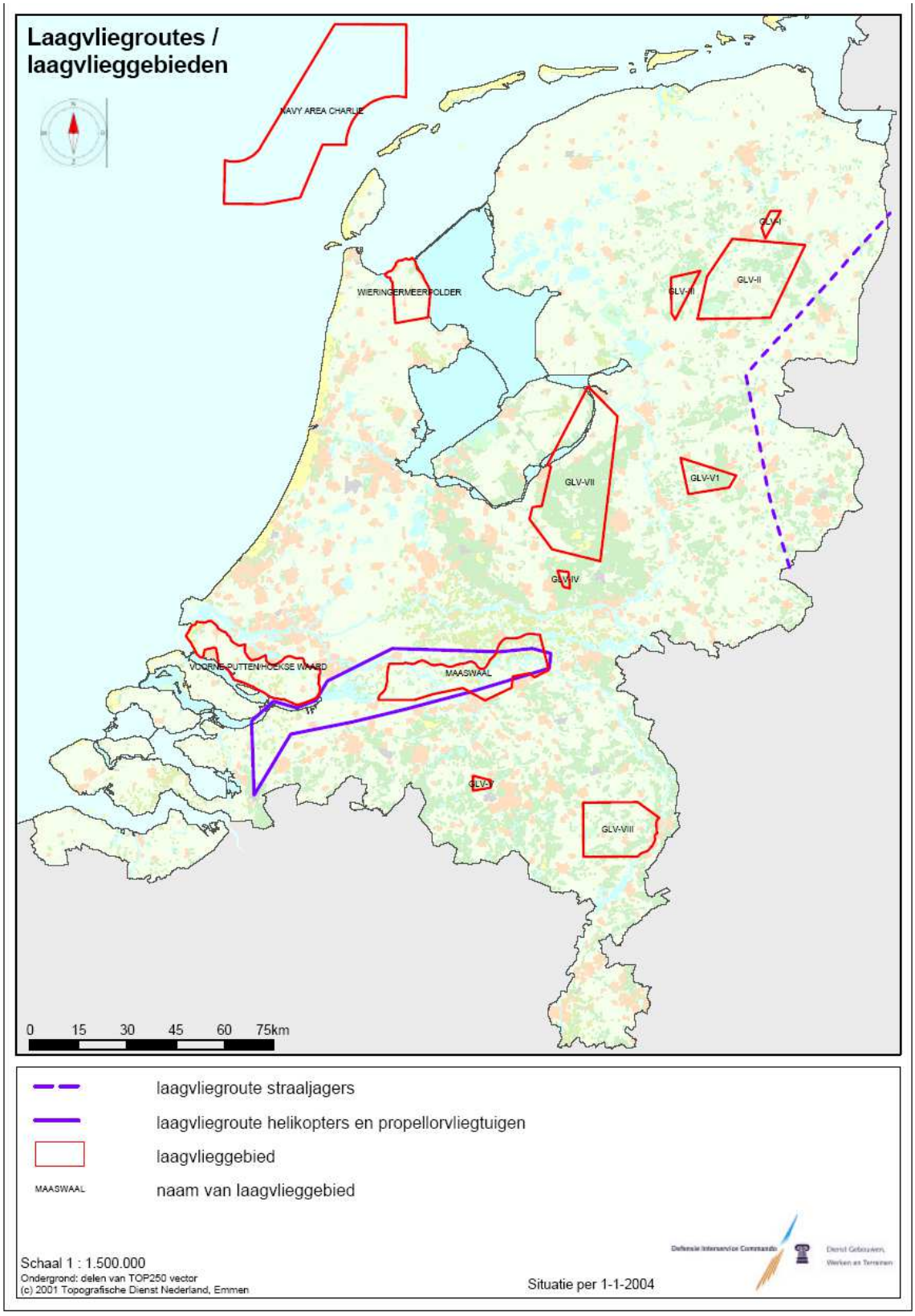
Laagvliegroutes /
laagvlieggebieden
NAVY AREA CHARLIE
WIERINGERMEERPOLDER
GLV-I
GLV-II
GLV-III
GLV-V1
GLV-VII
GLV-IV
VOORNE-PUTTEN/HOEKSE WAARD
MAASWAAL
GLV-?
GLV-VIII
0 15 30 45 60 75km
laagvliegroute straaljagers
laagvliegroute helikopters en propellorvliegtuigen
laagvlieggebied
MAASWAAL
naam van laagvlieggebied
Schaal 1 : 1.500.000
Ondergrond: delen van TOP250 vector
(c) 2001 Topografische Dienst Nederland, Emmen
Situatie per 1-1-2004

BIJLAGE K LIJST AFKORTINGEN

AWACS	Airborne Warning And Control Station
BGZR	Bureau Geluidshinder, Zonering en Rapportering
BFM	Basic Fighter Maneuvers
BS	Bestuursstaf
CAS	Close Air Support
CDS	Commandant der Strijdkrachten
CLAS	Commando Landstrijdkrachten
CLSK	Commando Luchtstrijdkrachten
COVM	Commissie Overleg en Voorlichting Milieuhygiëne
CoLua	Commando Luchtdoelartillerie
CTR	Control Zone
CVH	Crisisbeheersing-, Vredes- en Hulpverleningsoperaties
CZSK	Commando Zeestrijdkrachten
DAOG	Directie Aansturing Operationele Gereedheid
DCMR	Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond
DEF	Ministerie van Defensie
DGLC	Defensie Grond Luchtverdediging Commando
DHC	Defensie Helikopter Commando
DRMV	Dienst Ruimte, Milieu en Vastgoed
DVD	Dienst Vastgoed Defensie
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EMVO	Elementaire Militaire Vlieger Opleiding
FAC	Forward Air Controller
FANOMOS	Flight Track and Aircraft Noise Monitoring System
FWIT	Fighter Weapon Instructor Training
GGW	Groep Geleide Wapens
GLV	Laagvlieggebied
ISAF	International Stabilisation Afghan Force
LFR	Low Flying Route
LHB	Luchthavenbesluit
LMB	Luchtmachtbasis
LVR	Luchtvaartreglement
MKIC	Milieu Klachten en Informatie Centrale
MLT	Militair Luchtvaartterrein
MPC	Militaire Post Code
OMIS	Operationeel Management Informatie Systeem
SGLS	School voor Grond/Lucht samenwerking
STAS	Staatssecretaris
STC	Staatscourant
TMA	Terminal Control Area
TRA	Temporary Reserved Airspace
VFR	Visual Flight Rules